

ЧИ МОЖНА ЗБАГНУТИ БОЖУ ВОЛЮ?

Ключові питання

Р. Ч. Спроул

**ЧИ МОЖНА
ЗБАГНУТИ
БОЖУ ВОЛЮ?**

ЧИ МОЖНА ЗБАГНУТИ БОЖУ ВОЛЮ?

Р. Ч. Спроул

УКРАЇНСЬКА РЕФОРМАЦІЯ

Чи можна збагнути Божу волю? - Р. Ч. Спруул

© Copyright for Ukrainian edition by
Fundacja «Europejska Misja Chrześcijańska»,
Kraków 2025
Видавництво «Українська Реформація»

УКРАЇНЬСЬКА РЕФОРМАЦІЯ

сайт: www.ukrref.org
email: office@ukrref.org
тел. +48 665 670 712

Переклад з англійської мови: Михайло Козаков
Науковий редактор: Михайло Козаков
Літературна редакторка: Галина Максимів
Коректура: Галина Максимів
Верстка: Анастасія Грибук

Усі права застережено. Жодна частина цих матеріалів не може зберігатися, відтворюватися чи передаватися у будь-якій формі й жодними засобами, електронними чи механічними; включно зі скануванням, фотокопіюванням і записом, за винятком випадків безпосереднього письмового дозволу видавця. Запит щодо отримання дозволу на відтворення слід надсилати в письмовій формі на адресу електронної пошти: euromisja@gmail.com

Цитати з Біблії наведено в перекладі проф. І. Огієнка. Українське Біблійне Товариство, Київ, 2021

ISBN: 978-83-67695-95-4

Originally published in English under the title:

Can I Know God's Will?

© 2010 by R.C. Sproul

Published by Ligonier Ministries

421 Ligonier Court, Sanford, FL 32771, U.S.A.

Ligonier.org

Translated by permission. All rights reserved.

ЗМІСТ

Розділ 1. Значення Божої волі	9
Розділ 2. Значення людської волі	31
Розділ 3. Божа воля та ваша робота.....	49
Розділ 4. Божа воля у шлюбі	67

Розділ 1

Значення Божої волі

Аліса, блукаючи Країною Чудес, опинилась на роздоріжжі. Охоплена панікою, вона залякла на місці й поглянула на небо в пошуках порадника. Аліса побачила не Бога, а лише Чеширського кота, який поглядав на неї з дерева. «Куди мені йти?» — розгублено запитала Аліса.

«Це залежить...» — сказав кіт, іронічно посміхаючись до збентеженої дівчинки.

«Від чого?» — запитала Аліса.

«Від твоєї мети. Куди прямуєш?» — поцікавився Чеширський кіт.

«Не знаю...» — затинаючись, відповіла Аліса.

«Тоді, — сказав кіт, посмішка якого дедалі ширшала, — не має значення куди тобі йти».

Для християнина це має значення. Кожен християнин має своє призначення у Царстві Бога. Ми пілігрими, мандрівники — наше призначення має вагу. Дні блукання у пустелі скінчилися. Обітована земля стала досяжною і безпечною. Але ми й досі шукаємо кращої країни, одвічного міста, Будівником і Творцем якого є Бог. Попри те, що ми не блукаємо безцільно, й не шукаємо навпомацки ключа до майбутнього, нам невідомі

подробиці нашого майбутнього. Ми все ж мусимо керуватися вірою, а не очима.

Ми певні в тому, що Божі люди мають майбутнє. Кінцевий пункт призначення очевидний. Але що буде завтра? Нас, як і всіх інших, турбує майбутнє. Немов діти, ми запитуємо себе: «Чи буду я щасливим? Чи буду багатим? Що зі мною трапиться?».

Занепокоєність майбутньою долею може сповнити нас страхом. З перших днів людства віщуни та чарівники наживалися на наших тривогах. «Що буде завтра?» — цікавиться гравець на фондовому ринку, і успішний бізнесмен, і спортивний прогнозист, і молоде подружжя. Студенти запитують: «Я отримаю диплом?». Менеджери розмірковують: «Підвищать мене на посаді чи ні?». Людина у приймальні лікаря, стискаючи кулаки, мучиться сумнівами: «Рак чи розлад травлення?».

Люди випробували нутрощі ящірки, зміїні шкури, кістки сов, магічні таблиці, щоденні гороскопи та передбачення Джиммі Грека — усе для найменшої упевненості в майбутньому. Християнин розмірковує: «Яка воля Божа для мого життя?».

Пошук Божої волі може бути побожним чи блюзнірським вчинком, смиренною покорою чи крайньою зухвалістю — залежно від того, якої саме волі Божої ми шукаємо. Намагатися розгледіти крізь завісу те, що Бог не схотів відкрити — означає торкнутись чогось святого, що перебуває за межею доступного нам. Жан Кальвін з цього приводу сказав: «Там, де Бог закриває Свої священні уста, я утримуюсь від запитань».

З іншого боку, Бог радіє, чуючи молитви Своїх людей: «Господи, що Ти звелиш мені зробити?». Християнин іде вслід за Богом, чекає Його повелінь, прагне дізнатися, як догодити Йому. Пошук волі Божої є священ-

ною справою, яку побожна людина має заповзятливо вершити.

Що означає Божа воля у Біблії

Ми шукаємо простих відповідей на складні питання. Ми прагнемо ясності. Продираючись крізь плутанину, ми шукаємо відповіді на ключові питання. Іноді відповіді бувають простими, але процес їх пошуку трудомісткий і складний. Іноді ми отримуємо *спрощені* відповіді, що тимчасово звільняють нас від тягаря складних питань. Однак існує суттєва відмінність між *простою* та *спрощеною* відповідями. Проста відповідь — вірна; вона вичерпує усі аспекти складного запитання. Вона очевидна й проста у своїй повноті. Вона залишається незмінною навіть для прискіпливих дослідників.

Цілком протилежна — *спрощена* відповідь. На перший погляд, вона видається вірною, однак, добре поміркувавши, ми помітимо всі її хиби. Спрощена відповідь не вичерпує усіх аспектів запитання. Їй бракує чіткості. Найбільша вада — вона не витримує глибоких запитань. Вона недовговічна.

Одне з найвразливіших питань теології — «Чому Адам згрішив?». Спрощена відповідь: він згрішив за власною волею. Ця відповідь задовольняє нас, доки не сформулюємо запитання глибше: «Як може грішити праведна істота, створена досконалим Творцем? Як міг Адам обрати зло, не маючи потягу чи схильності до зла? Чи спонукав його до цього сатана? Якщо так, то чому ж засуджено саме Адама?». Якщо його звів сатана, то це виключно провина останнього. Якщо Адама змусили згрішити, то він не мав права вибору. Якщо ж він згрішив, бо мав бажання чи схильність до зла, то постає

запитання: «Що було джерелом його гріховних бажань? Чи це не справа рук Божих?». Якщо так, то ми кидаємо тінь на непорочність Творця.

Імовірно, найлегше дати спрощену відповідь — мовляв, Адам згрішив за власною волею, — сформулювавши питання інакше: «Чому Адам скористався власною свободою волі для гріха?». Тут нас не задовольнить відповідь на кшталт: «Бо він так схотів». Це всього лише повторення запитуваного у декларативній формі.

Я б хотів відповісти на складне питання про гріхопадіння Адама, але не можу. Можу лише сказати, що не знаю.

Деякі читачі, можливо, зауважать мені: «Я знаю відповідь! Адам згрішив тому, що на це була воля Бога».

Але я тут же запитаю: «У якому сенсі? Хіба Бог змусив Адама грішити, а тоді покарав його за те, чого він не міг не вчинити?». Таке запитання слугує водночас і відповіддю. Безперечно, в певному розумінні на це була «воля Божа», але залишається ключове запитання: «У якому сенсі?».

Отож ми зіткнулися зі складним питанням, що стоюється усієї суті Божої волі. Ми хочемо знати, яку роль відіграла воля Божа в житті Адама, але насамперед — яку роль відіграє воля Божа в нашому житті.

Аби відповісти на складні й заплутані питання, слід зібрати якомога більше інформації. Чим більше доказів опрацьовує детектив, тим, зазвичай (зверніть увагу на слово *зазвичай*), легше йому розкрити злочин. Іноді він потерпає від надлишку свідчень, які лише ускладнюють проблему. Менеджер корпорації, зобов'язаний приймати глобальні рішення, знає про важливість інформації та ведення обліку. Можливо, він керується таким принципом: «За достатньої інформації рішення знаходиться саме собою». Знову ж, маємо додати уточнення *зазви-*

чай. Іноді дані настільки заплутані, що вони звальюються на нашу голову, не даючи змоги впорядкувати їх.

Я роблю такий наголос на ролі інформації, складності та спрощеності тому, що біблійне значення волі Божої — дуже складне поняття. Не слід сприймати його спрощено. Іноді намагання збагнути біблійну концепцію волі Божої може завдати головного болю.

Однак наше життя — це священний пошук, прагнення, вартє такого головного болю. Рухаючись спрощеним шляхом, ми зазнаємо реальної небезпеки перетворення священного пошуку на нечестиву зухвалість.

На початку книги ми відзначили, що Біблія по-різному тлумачить «волю Божу». Ця проблема ускладнює наш пошук і слугує застереженням від спрощених висновків. У Новому Заповіті два різних грецьких слова перекладаються як *воля*. Здається, що нам достатньо збагнути точне значення обох слів і переглянути грецький текст у пошуках слова *воля*, аби розв'язати цю проблему.

На жаль, це не спрацьовує. Справа ускладнюється, коли дізнаємось, що кожне грецьке слово має декілька відтінків значення. Побіжного перегляду грецького тексту в пошуках значення слова не досить для вирішення проблеми. Але він дає користь. Розгляньмо обидва слова, щоби дізнатися, чи спростять вони наш пошук. Це грецькі слова *boule* і *thelema*.

Значення слів *boule* і *thelema*

Термін *boule* походить від стародавнього слова, яке означає «розумне та свідоме бажання» на протигагу до *thelema*, «імпульсивного чи несвідомого бажання». У давнину існувала ледь помітна відмінність між розумним та імпульсивним бажанням. З розвитком грець-

кої мови ця відмінність зменшилася. Зрештою ці слова іноді вживали як синоніми, переважно завдяки письменникам, котрі використовували те чи інше слово для стилістичних прийомів у тексті.

У Новому Заповіті слово *boule* зазвичай означало «ретьельно продуманий задум», і найчастіше стосувалося намірів Бога. *Boule* переважно вказує на далекосяжний задум Бога, визначений і незмінний. Лука часто вживав це слово в такому значенні; так, у Книзі Дій апостолів читаємо: «Того, що був виданий певною волею (*boule*) та передбаченням Божим, ви руками беззаконників розп'яли та забили» (Дії 2:23).

Тут ми читаємо про рішучий наказ Божий, на який не може вплинути жодна людина. Задум Бога непохитний, Його воля незмінна.

Слово *thelema* має багато значень. Насамперед вказує на дещо вирішене, бажане, задумане, обране чи наказане. Воно стосується згоди, бажання, мети, рішення та наказу. Роль різноманітних значень усвідомлюють у контексті, в якому з'являється слово *thelema*.

Божа воля, виражена в Його декретах та наказах

Волю, якою Бог наказує подіям відбутися згідно зі своєю верховною суверенністю, теологи називають *наказовою* або *декретною* Божою волею. Інколи її називають «Божою суверенною дієвою волею». Нею Він здійснює усе, що воліє. Якщо в цьому сенсі Бог наказує, ніщо не може стати Йому на заваді.

Коли Бог наказує світлу спалахнути, темрява не може протистояти цьому. «Світло» спалахує. Бог не переконує світло сяяти. Він не домовлявся зі стихійними силами

сформувати Всесвіт. Він не виконав план викуплення шляхом проб та помилок; Хрест не був космічною випадковістю, якою скористався Бог. Усе це було повновладно визначено. Його вплив — дієвий (він призводить до бажаного результату), бо був визначений суверенною волею.

Серйозна небезпека чекає на тих, хто обмежує значення Божої волі лише проявом суверенності. Ми чуємо, як вигукує мусульманин: «Це воля Аллаха». Іноді ми схилиємося до детерміністичного погляду на життя, що проголошує: «Que sera, sera» — що буде, то буде. Таким чином, ми приймаємо субхристиянську форму фаталізму — Бог визначив усе, що має відбутися, позбавивши людей права вибору.

Класична теологія наголошує на існуванні людської волі у діях, виборі та відповідальності. Бог здійснює Свій задум через *засоби* — реальні вибори творинь, що добровільно приймають рішення та діють. Існують першочергові та другорядні причини. Заперечувати це — означає схилитися до детермінізму, який виключає людську свободу та гідність.

Однак є суверенний Бог, чия воля більша, ніж моя. Його воля обмежуватиме мою. Моя ж воля не може обмежити Його волі. Коли Він щось суверенно наказує, то це здійсниться — незалежно від мого бажання та вибору. Він суверенний. Я підлеглий.

Божа воля, виражена в Його заповідях

Коли Біблія вчить про волю Бога, то не завжди має на увазі Божі декрети. Наказову Божу волю не можна відхилити й порушити. Вона неодмінно здійсниться. Але можна порушити Божу волю, виражену в заповідях. Ми

можемо не коритися їй. Насправді ми щодня її порушуємо.

Ця Божя воля виражена в Його законах. Повчання, настанови та заповіді входять до її складу. Вони відкривають нам те, що слід робити. Це Його правило праведності для нашого життя. Цим правилом ми керуємось.

Це Божя воля на те, щоб ми не грішили. Воля на те, щоб ми не мали інших богів крім Нього; щоб утрималися від крадіжок, пожадливості та перелюбу. Але світ і досі сповнений ідолопоклонства, ненависті, злочинів, зажерливості та перелюбу. Так ми порушуємо волю Бога. Ми нехтуємо Його законом.

Однією із найбільших проблем сучасного християнства є надмірний інтерес до таємничої наказової волі Божої та нехтування волею, яку Він дав у заповідях. Ми хочемо зазирнути за завісу, побачити на мить власне майбутнє. Нас більше турбують власні гороскопи, ніж покора; ми більше цікавимося рухом зірок, аніж власними вчинками.

Говорячи про суверенну волю Бога, ми є пасивними. А от коли йдеться про заповіді, ми стаємо активними, а отже, беремо на себе відповідальність. Нам легше безбожно намагатись проникнути у таємний Божий намір, аніж стати побожними. Ми можемо шукати безпеки у суверенній волі Бога й перекласти свій гріх на Нього, покладаючи відповідальність за власну провину на Його незмінну волю. Це дух антихриста, беззаконня та суперечності, що зневажає Закон Божий та нехтує Його заповіді.

Протестанти особливо болісно ставляться до подібних спотворень. Ми шукаємо притулку у своїй дорожній доктрині виправдання по вірі, забуваючи, що сама доктрина має бути каталізатором бажання праведності та послуху Божим заповідям.

Біблійна праведність

Відомі слова Авакума про те, що «праведний житиме вірою своєю» (Ав. 2:4) зустрічаються у Новому Заповіті тричі. Вони стали гаслом євангельського протестантизму, що наголошує на доктрині виправдання по вірі. Ці слова свідчать про сутність християнського життя і посідають важливе місце в біблійній концепції праведності.

Одне із зауважень Христа, що спричинило стільки суперечок — «Коли праведність ваша не буде рясніша, як книжників та фарисеїв, то не ввійдете в Царство Небесне» (Мт. 5:20). Ми одразу ж припускаємо, що Ісус мав на увазі те, що наша праведність має бути більшою, аніж праведність тих, кого зображають як лицемірів. Книжники та фарисеї у Новому Заповіті постають безсоромними, безжалісними практиками релігійного шахрайства. Мусимо також зауважити, що фарисеї були історично зобов'язані жити надзвичайно праведним життям. Але Ісус каже нам, що наша праведність мусить перевищувати їхню. Що Він мав на увазі?

Розглядаючи біблійне поняття праведності, ми торкаємось того, що охоплює практично кожен рівень теології. По-перше, це праведність Бога, за якою визначаються усі норми праведності та неправедності. Божий характер — це первинна основа та зразок праведності. В Старому Заповіті праведність визначалася покорою заповідям цілковито праведного Бога. Ці вказівки містили не лише рекомендації щодо поведінки людей із їхньою людською природою, а й щодо літургійної та церемоніальної сутності.

У старозаповітному Ізраїлі та серед новозаповітних фарисеїв літургійна праведність замінила істинну. Тоб-

то, достатньо було дотримуватись обрядів релігійної громади, а не застосування Закону в широкому сенсі. Наприклад, Ісус звинуватив фарисеїв у тому, що вони, сплачуючи десятину м'ятою та кмином, водночас нехтували більш важливими сторонами Закону — справедливістю та милосердям. Ісус казав, що вони вчасно сплачували десятину, але хибно вважали, нібито літургійними справами вимоги Закону вичерпуються. Тут літургійна праведність витіснила істинну й повну покору.

У середовищі протестантів слово *праведність* зустрічається доволі нечасто. Ми кажемо про моральність, духовність та побожність, але зрідка згадуємо про праведність. Проте метою нашого викуплення є не побожність чи духовність, а саме праведність. Духовність у розумінні Нового Заповіту — це засіб досягнення праведності. Бути духовним — означає реалізувати духовну милість Бога, щоб наблизитися до образу Христа. Тобто невтомна молитва, вивчення Біблії, участь у житті церкви, свідчення, тощо — це не самоціль; вони покликані допомогти нам жити праведно. Наше зростання припиняється, якщо ми вважатимемо духовність метою християнського життя.

Усе, що стосується духовності, є лише початком нашого шляху з Богом. Ми повинні остерігатися навіть думки, нібито духовність задовольняє вимоги Христа. Потрапити до цієї фарисейської пастки — це замінити істинну праведність літургійною чи обрядовою практикою. За будь-яких умов маємо молитися і вивчати Біблію; мусимо свідчити про євангельську віру. Але ми не мусимо ніколи, ні за яких обставин, припиняти пошук праведності.

В акті виправдань ми стаємо праведними в очах Бога, вкрившись праведністю Христа. Однак, тільки-но ми виправдаємось, своїм життям маємо засвідчити осо-

бисту праведність, що впливає із нашого виправдання. Цікаво, що вся біблійна концепція праведності виражена одним грецьким словом — *dikaios*. Воно позначає, по-перше, Божу праведність, по-друге, те, що ми називаємо виправданням, і, по-третє, праведність життя. Таким чином, з початку й до кінця — від сутності Бога до людської долі — нашим обов'язком залишається заклик до праведності.

Істинну праведність ніколи не слід плутати з лицемірством. Оскільки праведність, як результат нашого виправдання, ґрунтується на праведності самого Христа, нам ніколи не слід вважати, нібито прагнення до праведності — наша заслуга. Як протестанти, які ревно обстоюють доктрину виправдання по вірі, маємо завжди пам'ятати про те, що виправдання *самою вірою* ніколи не означає виправдання *єдиною вірою*. Істинна віра виявляє себе в праведності, яка переважає праведність фарисеїв і книжників, бо стосується більш важливих аспектів Закону: справедливості й милосердя.

Ми покликані свідчити про праведність Бога в кожній сфері життя — від наших молитовних кімнат до залів суду, від наших кафедр до міських площ. Ісус навчав, що ми насамперед маємо шукати Царства Божого та Його праведності. Усе інше нам додасться.

Алергія на обмеження

«Кожен робить свою справу». Цей банальний вислів шістдесятих років минулого століття характеризує дух нашого покоління. Зростання рівня свобод почали асоціювати з невід'ємним правом чинити те, що хочеться. Така практика тягне за собою внутрішню відразу до обмежувальних норм, чи то людських, чи Божих.

Схожа протизаконна або антиномістська позиція нагадує нам про біблійну епоху, яка накликала кару Божу, бо «кожен робив, що правдиве було в його очах» (Суд. 17:6). Світські погляди віддзеркалює вислів: «Уряд не може узаконити моральність». Моральність — це приватна справа, що перебуває поза сферою інтересів держави і навіть церкви.

У значенні слова сталася незначна зміна, якої не помітили багато людей. В основу концепції «Моральність узаконити неможливо» лягла ідея, що прийняття закону про заборону певної діяльності не завжди призведе до її припинення. Суть полягає у тому, що закони *ipso facto* не гарантують їх дотримання. Насправді ж іноді юридична заборона на певні види діяльності призводила до ще більших зловживань. Це лише один приклад.

Сучасне тлумачення узаконеної моральності відрізняється від первинного задуму. Раніше казали: влада *не може* узаконити моральності, а сьогодні стверджують: владі *не можна* узаконювати моральність. Тобто, державній владі слід триматися осторонь моральних проблем, як-от регулювання народжуваності, девіантної сексуальної поведінки, кількості одружень і розлучень, тощо, адже моральність — справа совісті в особистому житті кожного. Регулювання урядом цих сфер людського життя часто розцінюється як втручання держави в особисті справи і заперечення основних свобод людини.

Якщо довести цю думку до логічного завершення, то уряд не матиме що робити. Якщо він не може узаконити моральність, то йому залишиться хіба що визначити кольори державного прапора та, можливо, інших державних символів. Але навіть проблему символів у вигляді пташок чи квітів можна вважати «моральною», бо вона зачіпає екологічні аспекти, моральні за своєю суттю. Переважна більшість питань, що стосуються за-

конодавства, безсумнівно, мають моральний характер. Розкриття убивств, крадіжок та захист громадянських прав стосуються моралі. Те, як людина керує своїм автомобілем — моральна проблема, адже йдеться про безпеку перехожих.

Проблема легалізації марихуани привертає увагу до того факту, що більшість вікових груп порушує закон. Наводиться аргумент: якщо непокора набула таких масштабів, то чи не свідчить це про неспроможність закону? Такий висновок, вочевидь, позбавлений логіки.

Проблема легалізації марихуани не повинна визначитися рівнем громадянської непокори. Але суть у тому, що переважна більшість американців ставиться до марихуани неоднозначно. Така непокора навряд чи спричинена шляхетним прагненням високої моралі, яку пригнічують тирані-урядовці. Тут закон порушують ті, хто хоче комфорту й фізичного задоволення.

Той же дух суперечливості часто панував і в межах церкви. Папа Іван Павло II успадкував складні проблеми свого попередника. Тож він намагався пояснити світові, чому переважна більшість його американських прихильників розповідали інтерв'юерам про застосування штучних засобів контролю за народжуваністю, попри всі заборони папської енцикліки. Постає запитання: як люди можуть вірити в «непогрішимого» лідера своєї церкви і водночас уперто чинити йому непослух.

Членів протестантської церкви часто дратує необхідність моральної відповідальності. Вони повсякчас заявляють, що церква не має права втручатися у їхні особисті життя. І це, попри всі їхні привселюдні клятви коритися моральному наглядові з боку церкви.

У громаді євангельських християн антиномізм мав би траплятися рідше, ніж десь-інде. На жаль, насправді це

не так. Типовий «протестант» настільки переситився Законом Божим, що пророцтва про загибель, які Рим пророкував Лютерові, починають справджуватися. Деякі «протестанти» насправді користуються ідеєю виправдання самою вірою як дозволом на гріх; їх цілком можна вважати псевдопротестантами. Кожен, хто хоч трохи розуміє суть виправдання вірою, знає: істинна віра завжди виявляється у прагненні до покори. Жоден переконаний християнин не ставиться до Закону Божого легковажно. Хоча покора Законові Божому не призводить до виправдання, виправдана людина завше прагнутиме коритись йому.

Безперечно, людські накази можуть суперечити Божим законам. У таких випадках християни не лише можуть, а й мусять чинити непослух. Я кажу не про окремі моральні аспекти, а про позицію. У наш час антиномізму християни мають особливо стерегтись, аби не проїнятися духом цього вчення. Ми не можемо чинити те, що вважаємо правильним у наших очах. Ми покликані робити те, що правильне в очах Божих.

Не слід плутати свободу з автономією. Допоки у світі існує зло, потрібне моральне обмеження у вигляді закону. Бог милістю Своєю призначив уряд, зобов'язаний обмежити злочинність. Він існує для захисту невинних і праведних. Праведні покликані повсякчас підтримувати його, але не за рахунок своєї покори Богові.

Божа воля ставлення

Ми знаємо, що воля Божа у декретах та заповідях відноситься до Його загальної волі, проте існують інші аспекти таїни Його суверенності. Одним з таких аспектів є «воля ставлення» або Божі бажання щодо нашого блага.

Він пов'язаний зі здатністю людини чинити непослух волі Божій у заповідях.

Цей аспект волі Божої стосується того, що подобається Богові й тішить Його. Він виражає ставлення Бога до Його створінь. Дещо «любє перед лицем Його», тоді як інше Його ображає. Він може дозволити (не даючи морального дозволу) злу відбутися, але це в жодному випадку Його не тішить.

Для ілюстрації різних аспектів волі Божої у біблійному тлумаченні розгляньмо вірш, згідно з яким Господь «не хоче, щоб хто загинув» (2 Петр. 3:9). У якому з наведених вище значень слово воля вжите в цьому уривку? Як впливає на текст зміна у відтінках цих значень?

Розгляньмо спочатку наказову волю. Значення вірша буде таким: «Бог, Своєю суверенною, наказовою волею не хоче, щоб хтось загинув». Отож, ніхто не загине — це слугує доказом для універсалізму, з його переконанням у цілковитій відсутності людей у пеклі.

Другий варіант: Бог Своєю заповіддю не бажає, аби хтось загинув. Це означало б, що Бог не дозволяє людям загинути, проте дає на це Свій моральний дозвіл. Це, вочевидь, суперечить змістові фрагмента.

Третій варіант має сенс. Бог не бажає загибелі людей, бо внутрішньо не схильний до цього, або не отримує задоволення від цього. Інші уривки зі Святого Писання вчать нас, що Бога не тішить смерть грішників. Він може прийняти рішення, яке Йому не до вподоби; тобто, поставитись справедливо до грішників, що ображають Його. Він радіє, коли панує справедливість і вшановується праведність. Але Він не має особистої втіхи від покарання грішників.

Аналогію із людьми можна побачити на прикладі суду. Суддя, в інтересах справедливості, може засудити злочинця до ув'язнення і водночас відчувати глибо-

кий жаль. Він може співчувати *людині*, але засуджувати її злочин.

Але можна заперечити, мовляв, Бог — не просто земний суддя, що діє у системі правосуддя. Бог суверенний — Він робить те, що Йому до вподоби. Якщо Він не хоче, щоби хтось загинув, то чому ж Він не виявить Свою наказову волю? Хіба може існувати прірва між наказовою волею Божою та Його волею ставлення?

За рівності всіх умов Бог не хоче, щоб хтось загинув. Але умови не рівні. Гріх реальний. Він вражає святість і праведність Бога. Бог також не хоче, щоб гріх залишився непокараним. Він бажає відстояти Свою святість. Небезпечно розводити балачки про конфлікт інтересів чи про неузгодженість наших бажань із бажаннями Бога. Однак, у певному сенсі, ми мусимо казати про це. Бог воліє від Своїх створінь послуху. Він також бажає їм блага. Врешті-решт, послух та благо гармонійно пов'язані між собою. Слухняна дитина ніколи не загине. Ті, хто коряться волі Божій у заповідях, утішаються благами Його ставлення. Коли настановчій волі не коряться, умови перестають бути рівними. Тоді Бог вимагає покарання, хоча й не отримує від цього задоволення.

І знову ми повертаємось до ключового питання. Якою є роль наказової волі Бога? Чи не міг Бог з самого початку усунути здатність грішити, і, таким чином, встановити вічну гармонію між усіма складовими Його волі: наказовою, настановчою та волею ставлення?

Відповідь на це питання часто буває поверхневою. Люди завше звертаються до свободи волі людини: мовляв, вона допоможе розв'язати дилему. Нам кажуть, що Бог міг створити Всесвіт, вільний від гріха, населивши його істотами без свободи волі. Тоді, мовляв, ці істоти будуть усього лише ляльками, позбавленими люд-

ськості, отже, спроможності грішити. Як це стосується нашого існування на небесах? Нам обіцяють, що після нашого викуплення гріха вже не буде. Ми й далі матимемо змогу обирати, але настільки схилитимемось до праведності, що фактично ніколи не оберемо зла. Якщо це можливе на небесах після нашого викуплення, то чому цього не могло бути до гріхопадіння?

Біблія не дає однозначної відповіді на це складне запитання. Ми знаємо, що Бог створив людей, на краще чи на гірше, здатних грішити. Зі Святого Писання ми також знаємо, що Бог не відмовляється від Своїх намірів, а всі Його вчинки позначені праведністю. Дивно, чому Він вирішив створити людину саме так; але мусимо погодитись, що Його задум був обґрунтованим. Яка б суперечність не виникла між нашими бажаннями та Його заповідями, Його бажання нашої покори та наша неспроможність здійснити це бажання не позначаються на Його суверенності.

Прихована і відкрита воля Божа

Ми вже розмежували три види волі Божої: Його наказову волю, волю у заповіді та волю ставлення. Також слід відрізняти так звану *таємну*, чи *приховану* волю Божу, й *відкриту* волю. Таємна воля Божа належить до категорії наказової волі, адже ми переважно її не знаємо. Бог Сам встановив рівень Своєї відкритості. Ми знаємо про Божу декретну волю тільки те, що Він люб'язно повідомив нам у Святому Писанні. Але ми, обмежені створіння, не досягаємо всієї глибини пізнання Божого задуму. Як учить Писання, таємниці належать Господу, але те, що Він явив нам, належить нам і нашому потомству (Повт. 29:29).

Протестантські теологи розмежують поняття прихованого Бога (*Deus Obsconditus*) та об'явленого Бога (*Deus Revelatus*). У певному розумінні Бог залишається прихованим від нас, адже Він не забажав відкрити нам усе про Себе. Але таке розмежування таїть у собі небезпеку — між цими поняттями виникає конфлікт двох видів богів. Бог, який виявляє Свою сутність і потай суперечить їй, був би надто нещирим.

Якщо Бог не має прихованої волі і очікує від нас лише виконання Його повелінь, тоді маємо сприймати Бога, як Того, чийм бажанням та задумами постійно перешкоджають турботи людей. Такий бог був би безсилим, і отже, взагалі не був би богом.

Якщо ми розрізняємо приховану та об'явлену сторони Бога, то мусимо розглядати їх як частини цілого, що не суперечать одна одній. Тобто те, що Бог явив про Себе, заслуговує на довіру. Наші знання про Бога неповні, але істинні. Те, що належить до таємного задуму Бога, не суперечить Його сутності, виявленій нам. Відмінність між Божою об'явленою волею та прихованою волею порушує практичну проблему: чи може християнин діяти згідно з декретною (прихованою) волею і водночас порушувати настановчу волю?

У певному сенсі маємо визнати, що така можливість існує. Наприклад, Ісус був засуджений до смерті на хресті саме наказовою волею та згідно з визначеним задумом Бога. Божественна мета, поза сумнівом, гарантувала викуплення Божим людям. Але цього не знала людина, яка засудила Ісуса. Понтій Пилат, наказуючи розп'яти Ісуса, діяв проти настановчої волі Божої, але згідно з наказовою волею. Чи не свідчить це про марність настановчої волі Бога? В жодному разі. Воно свідчить саме про трансцендентну силу Бога досягати Своєї мети суверенно, попри злі вчинки людей, чи навіть через них.

Поміркуймо над випадком із Йосипом, коли брати через ревності та жадібність продали свого невинного брата в рабство до Єгипту. Зустрівшись після довгої розлуки, брати визнали свій гріх перед Йосипом. Він відповів їм на це: «Ви задумували були на мене зло, та Бог задумав те на добре» (Бут. 50:20). В цьому неосяжна величність Божого провидіння. Бог використав людське зло для здійснення Свого задуму щодо Йосипа та юдейського народу. Брати Йосипа скоїли довільний та зловмисний гріх. Безпосередньо порушивши настановчу волю Божу, вони згрішили проти свого брата. Однак через їхній гріх Бог здійснив Свій задум викуплення.

Проте, уявімо, що брати Йосипа залишилися вірні йому. Йосип не потрапив би до рабства та до єгипетського полону; не потрапив би до в'язниці, з якої його звільнили, щоб він розтлумачив сон. А якби Йосип не став правителем Єгипту? Якою була б історична підстава для оселення його братів у Єгипті? Не було б ані оселення юдеїв у Єгипті, ані Мойсея, ні виходу з Єгипту, ані Закону, ні пророків, ані Христа, ні спасіння.

Отже, чи можна дійти висновку, що гріхи братів Йосипа були прихованими чеснотами? Зовсім ні. Вони вчинили гріх, порушивши волю Божу, за що були засуджені; але Бог перетворив зло на добро. Це не свідчить про суперечливість Божого характеру, чи протиріччя між Його заповідями та декретами. Радше, це свідчить про трансцендентну силу Його суверенності.

Чи можна в наш час коритися настановчій волі Бога та водночас порушувати Його приховану волю? Звичайно. Наприклад, Своєю волею Бог руками однієї держави міг покарати народ іншої держави за гріхи перед Ним. Бог міг здійснити Свій намір через агресивне вторгнення іноземної держави. З огляду на Божу

приховану волю, Він міг бути «на боці завойовників» і здійснити правосуддя. Але до прикладу, американці, як свідомі громадяни, мусили б чинити опір вторгненню у кордони США.

Схожа ситуація була в Ізраїлі, де Бог послав вавилонян покарати Його народ. Опір ізраїльтян гріховній агресії вавилонян був би цілком природним. Але таким чином ізраїльтяни порушили б наказову волю Бога. У Книзі Авакума йдеться про складну проблему використання Богом злих схильностей людей для покарання Його народу. Це не означає, що Бог прихильно ставився до вавилонян. Він оголосив, що й вони зазнають кари, але їхні злі нахили послужили здійсненню Божого задуму.

Пошук Божої волі щодо нашого життя

Прагнення пізнати волю Божу — не абстрактна наука, призначення якої — збуджувати розум і прищеплювати знання, котре не дає нічого, крім амбіцій. Розуміння волі Божої — надзвичайно важлива справа для кожного християнина, який прагне жити так, щоб догодити Творцеві. Нам важливо знати, чого Бог хоче від нас. Християнин запитує: «Що наказує мені Бог? Яким має бути мій внесок у становлення Царства Божого? Чого я, на думку Бога, маю досягти у своєму житті?». Рано чи пізно ці невідступні запитання мусять постати перед християнином.

Будучи християнином майже п'ятдесяти років, маючи вивчення богосло'я за своє головне професійне заняття, практичне питання Божої волі тисне на мій розум досить часто. Це питання непокоїть усіх нас. Воно вимагає відповіді, а тому маємо запитати себе: «Як збагнути волю Божу в нашому житті?».

Ми не отримаємо відповіді, допоки не збагнемо поняття волі Божої загалом. Без розмежувань видів Божої волі пошук її обернеться для нас безнадією та збентеженням. Шукаючи Божої волі, мусимо насамперед запитати себе, яку саме волю прагнемо знайти?

Якщо мета нашого пошуку — проникнення у приховані аспекти Його волі, то вона виявиться марною. Ми беремось за непосильну справу, бо женемось за недосяжним. Такий пошук є виявом не лише безглуздя, а й зухвалості. Насправді прихована воля та прихований задум Божий — не наша справа; вона виходить за межі наших помислів.

Люди Божі потерпали від несумлінних теологів, котрі прагнули витіснити зрозуміле й доступне вчення Священного Писання абстрактними доктринами й теоріями. Пошук Божих помислів, які Він нам не об'явив — небезпечна справа. Лютер казав: «Ми мусимо пам'ятати Його Слово, але полишити пошук Його незбагненній волі, бо нас спрямовує не вона, а Його Слово».

Християнам певною мірою дозволено осягати волю Божу за допомогою просвітлення Святим Духом через обставини, які є підтвердженням, що ми чинимо правильно. Однак, як ми дізнаємось, пошук небесного керівництва залежить від нашого вивчення об'явленої волі Божої. У своєму пошуку нам потрібно змиритися з напругою, створеною протистоянням «людська воля — передпризначення Боже». Перш ніж торкнутися практичних проблем вибору професії та одруження, ми мусимо розглянути складну проблему передпризначення Божого у людській свободі волі. Ми дізнались про те, що означає воля Божа. А як щодо волі людини? Який між ними зв'язок? Наскільки взагалі людина є вільною?

Розділ 2

Значення людської волі

Термін *свобода* волі людини часто вживають ті, хто практично не розуміє його значення. Фактично єдиної теорії людської свободи волі не існує; є лише розмаїття протилежних і навіть суперечливих поглядів.

Проблема свободи волі людини ускладнюється завданням — ми маємо дослідити дію волі до та після гріхопадіння Адама. Найважливіше для нас сьогодні — визначити вплив гріхопадіння на моральний вибір людини.

Саме св. Августин озброїв Церкву докладним аналізом стану свободи Адама до його гріхопадіння. У своїй класичній концепції свободи він називає такі чотири можливості:

1. *posse peccare* — може грішити;
2. *posse non peccare* — може не грішити, або утримуватися від гріха;
3. *non posse peccare* — не може грішити (не здатний грішити);
4. *non posse, non peccare* — не може не грішити.

Розглянувши життя Адама до гріхопадіння, св. Августин дійшов висновку, що той був наділений здатністю грішити (*posse peccare*) та не грішити (*posse non peccare*) водночас. Адамові бракувало нездатності грішити, яка тішить Бога (*non posse peccare*). Божа нездатність грішити зумовлена не Його внутрішньою неспроможністю робити те, що Йому хочеться, а, радше, відсутністю гріховних бажань. Оскільки бажання грішити зовсім не притаманне Богові, Йому немає сенсу обирати гріх.

До гріхопадіння Адам не мав моральної досконалості Бога, як і не міг утриматися від гріха (*non posse, non peccare*). Під час «випробування» у саду Адам мав змогу грішити *та* здатність не грішити. Він обрав гріх і, таким чином, занапастив усе людство.

Через це перший гріх Адама перейшов на всіх його нащадків. Термін *перворідний гріх* стосується не першого гріха, а покарання за перший непослух. Через перший гріх людська природа морально розбестилась, що частково пояснювалося Божою карою. Кажучи про перворідний гріх, маємо на увазі несправедливий стан людини, який накликав на людство Божий суд.

Гріхопадіння людини

Християни відрізняються за своїми поглядами на масштаби та значущість гріхопадіння. Однак практично всі визнають, що людство — гріховне. Св. Августин пов'язував природу людського непослуху із втратою початкової праведності. Людина позбулася *posse non peccare*. Проблема несправедливої людини полягає у її нездатності втриматися від гріха (*non posse, non peccare*). В акті гріхопадіння люди втратили щось життєво необхідне для моральної свободи.

Св. Августин заявив, що до свого падіння людина володіла свободою волі (*liberium arbitrium*) та моральною свободою (*libertas*). Після гріхопадіння людина зберегла свободу волі, але позбулася моральної свободи.

Проблему свободи волі грішника, мабуть, найбільш ґрунтовно дослідив Джонатан Едвардс у своїй великій праці «*Про свободу волі*». Едвардс та св. Августин вживали різну термінологію, проте писали, власне, про одне й те саме. Едвардс розрізняв *природну здатність* свободи та *моральну здатність* свободи. Природна здатність — це притаманна нам спроможність діяти та робити вибір. Природні здатності людини включають уміння думати, ходити, розмовляти, їсти тощо. Людині бракує природної здатності літати, жити під водою, як живуть риби, чи вижити декілька місяців без їжі. Ми, може, й хочемо літати, проте відчуваємо брак природних засобів реалізації свого бажання. Нашій свободі властиве певне природне обмеження, бо обмеженими є наші природні спроможності.

Грішник зберігає природну здатність та природні здібності, необхідні для морального вибору. Людина може думати, відчувати, бажати. Всі необхідні засоби здійснення вибору збереглися. Грішній людині бракує саме моральної схильності, бажання чи потягу до праведності.

Простіше кажучи, людина досі має можливість обирати те, що хоче, але не бажає істинної праведності. Вона *природно вільна*, але *морально залежна* від своїх розбещених і гріховних бажань. І Едвардс, і св. Августин вважали, що людина й досі вільна у своєму виборі, але за власним бажанням ніколи не обере праведність саме тому, що не бажає її.

Едвардс пішов у своєму дослідженні ще далі. Людина зберігає не лише здатність, а й притаманну їй *необхідність* або *потребу* вибирати за своїм бажанням. Ми не

лише *можемо* обирати те, що нам до вподоби — ми *мусимо* чинити так. Саме цей висновок викликає протест: хіба свобода вибору — всього лише ілюзія? Якщо ми *мусимо* обрати те, що обираємо, то чи можна назвати такий вибір *вільним*? Якщо ми вільні обирати те, що хочемо, а хочемо лише злого, то як можна говорити про свободу волі? Саме тому св. Августин розрізняв свободу волі та особисту свободу, стверджуючи, що людина зберегла свободу волі, але втратила особисту свободу. Як зазначив Едвардс, ми й досі наділені природною свободою, але позбулися свободи моральної.

Навіщо взагалі ці роздуми про свободу, якщо ми можемо обрати лише гріх? Суть питання полягає у зв'язку між вибором та бажанням, або схильністю. Едвардс учив, що ми завжди робимо вибір згідно з найсильнішим потягом чи схильністю, наявними в певний момент. Знову-таки, ми не просто можемо, а й мусимо обирати згідно з найсильнішим бажанням. Саме в цьому суть свободи: я здатен обирати те, чого хочу тоді, коли хочу цього.

Якщо ж я *мушу* зробити щось, то мої дії будуть певною мірою зумовленими. А якщо так, то як можна бути вільним? Класична відповідь на це складне запитання така: я сам визначаю свій вибір. Сутність свободи полягає у *самовизначеності*. Я втрачаю свободу тоді, коли мій вибір нав'язується мені ззовні. Моя здатність вибирати те, що мені до вподоби, керуючись самовизначенням, не знищує свободи волі, а потверджує її.

Вибір походить від бажань

Вибір, що здійснюється згідно з найсильнішим бажанням чи потягом в певний момент, свідчить лише про

його обґрунтованість. Едвардс визначав волю як «вибір розуму». Фактичний вибір є наслідком, чи результатом, що потребує попередньої причини. Причина полягає у схильності чи бажанні. Якби усі наслідки мали причину, то її мав би й кожен вибір. Якщо ж я обираю без приводу, то я — жертва примусу. Якщо ж причина мого вибору в мені, то вибір самовизначений або вільний.

Поміркуймо над тезою Едвардса про те, що ми завжди обираємо згідно з найсильнішим потягом чи бажанням у певний момент. Який найбезневинніший вибір ви можете зробити впродовж дня? Можливо, ви, з'явившись на зустрічі групи, вирішите сісти на третє місце зліва в четвертому ряду. Чому ви обрали саме це місце? Ймовірно, ввійшовши до кімнати, ви не надто замислювались над тим, де вам хочеться сісти. Ви, напевно, не визначали для себе найзручнішого місця. Ви, ймовірно, зробили вибір швидко й спонтанно, не оцінивши ситуації. Чи свідчить це про необґрунтованість вашого вибору? Можливо, вам зручно сидіти з лівого боку. Можливо, це місце привабило вас, бо поруч сидів ваш друг; або ж воно могло бути біля виходу. В таких випадках розум зважає безліч факторів настільки швидко, що ми схильні вважати власні рішення спонтанними. Насправді ваше бажання сісти на певне місце чи зробити якийсь інший вибір — це результат без причини.

Можливо, ваш вибір місця був обумовлений зовнішніми чинниками. Можливо, обране вами місце було єдиним вільним у кімнаті, отже, ви взагалі не мали вибору. Чи так це насправді? Ви могли стати позаду сидінь. Ви могли взагалі піти зі зустрічі. Ви сіли на єдине вільне місце тому, що ваше бажання сісти переважало бажання стояти; ваше бажання залишитись було сильнішим, аніж бажання піти.

Уявіть собі більш химерну ситуацію. Припустимо, що по дорозі додому ви натрапляєте на грабіжника, котрий націлює на вас пістолет і каже: «Гаманець або життя!». Як ви вчините? Задовольнивши вимогу і віддавши йому гаманець, ви станете жертвою примусу, хоча певною мірою були вільні у виборі. Примус полягає у тому, що злочинець обмежив ваш вибір двома варіантами. Елемент свободи, що зберігся, впливає із того факту, що ви й досі маєте дві альтернативи, і обираєте більш бажану з них.

За інших обставин ви б не віддали грошей підлому грабіжникові. Однак ви значно менше хочете, аби після пострілу ваші мізки заляпали тротуар. За незначної кількості альтернатив, ви все ж обираєте згідно з найсильнішим бажанням на певний момент. Ми завжди робимо те, що хочемо робити.

Але Біблія вчить, що ми не завжди робимо те, чого хочемо. Апостол Павло скаржиться у Посланні до римлян 7, що не робить доброго, того, що хоче робити, але те, що не хоче робити — робить. Здається, що нарікання Павла цілковито заперечує тезу Едвардса про взаємозв'язок вибору та бажання. Проте Павло не каже про причинний зв'язок між бажанням та вибором. Він висловлює глибоке незадоволення тими, що вражають людську волю.

Ми — створіння із безліччю бажань, що часто шалено суперечать одне одному. Знову-таки, «за інших обставин», поміркуймо над критеріями нашого морального вибору. Як християнин, я маю ґрунтовне бажання догодити Христу своїм життям та досягти праведності. Це бажання коритися Богу не є ані бездоганим, ані непорочним, бо воно щодня бореться з іншими бажаннями в моїх гріховній особистості. Якби я не мав суперечливих бажань, то, безумовно, ніколи не чинив би непослуху. Якби моїм єдиним, чи найсильнішим бажанням, було

постійне бажання коритись Богу, я б ніколи свідомо не грішив проти Бога. Але буває, що моє бажання грішити переважає бажання коритися; у такому випадку я грішу. А коли моє бажання коритися переважає бажання грішити, я утримуюсь від гріха. Мій вибір свідчить про силу мого бажання так чітко й переконливо, як ніщо інше.

Бажання, як апетит, не буває постійним. Сила наших бажань змінюється щодня, щогодини та щохвилини. У бажання, як у моря, є припливи та відпливи. Людина, яка дотримується дієти, відчуває сильний голод у різні періоди дня. Неважко сісти на дієту, коли ми наситилися; легко зрікатися алкоголю у стані похмілля. Неважко прийняти рішення стати праведним під час зворушливої молитви. Але ми, створіння зі швидкою зміною настрою та бажань, які ще не досягли тієї сталості волі, що ґрунтується на відповідності побожним бажанням. Допоки існуватиме конфлікт бажань та схильність до гріха, людина остаточно не буде вільною у тому моральному сенсі, про який казав Едвардс, та не відчує повноти свободи, описаної св. Августином.

Вибір як спонтанний акт

На противагу погляду св. Августина на свободу волі, існує класична ідея вибору як суто спонтанного акту. Згідно з цією концепцією, воля обирає, залишаючись вільною не лише від зовнішніх чинників, але й від впливу внутрішніх схильностей чи бажань. Вибір у певний момент є вільним у тому сенсі, що жодні потяги чи схильності на нього не впливають. Слід сказати, що такий погляд на волю домінує у західному суспільстві, і саме його висловив Кальвін: «Свобода волі — занадто величне поняття для людини». Загалом він передбачає,

що людський вибір може бути наслідком без причини. Тут ідеться про те, що здатність людини досягати результату поза причиною переважає творчий потенціал Всемогутнього Бога. Навіть більше, тут порушується найважливіше правило причинності — *ex nihilo, nihil fit* (з нічого ніщо не постає). Такий погляд на свободу суперечить не лише Писанню, а й здоровому глузду.

Уявити свободу як виключно спонтанний вибір без попередньої схильності — означає позбавити її будь-якого морального підґрунтя. Тобто, якщо я дію без попереднього мотиву, безвідносно до праведності, то як можна сказати, чи моральний мій вчинок узагалі? Мої дії будуть необґрунтованими чи невмотивованими; вони матимуть цілком випадковий характер.

Але залишається важливе запитання: чи можлива така спонтанна дія узагалі? Якщо воля не схиляється до чогось, то як може вона обирати? Якщо немає схильності чи відрази до якоїсь дії, тоді воля потерпає від цілковитої безпорадності. Вона нагадує віслюка, перед котрим поставили жмут сіна та відро вівса. Потяг віслюка до вівса й до сіна цілковито однаковий. Розповідають, що в цьому випадку віслюк, маючи обід під носом, помирає з голоду, бо не може обрати з-поміж двох альтернатив.

Проблему класичного погляду на свободу волі порушувала поведінкова психологія. Якщо людина насправді самовизначена або вільна, то хіба, знаючи її бажання, не можна за певних обставин передбачити всі її вчинки? У певному сенсі мусимо погодитись із можливістю такого передбачення. Проте в жодному випадку ми, або все людство, чи будь-який геній, окрім єдиного Бога з Його всезнанням, не можемо точно знати всього комплексу чинників, що впливають на людський розум а, отже, й на вибір.

Ми згодні з психологами в тому, що вподобання і нахили здебільшого формуються минулим досвідом і середовищем, але не можемо точно передбачити дії конкретної особи. Цьому сприяють приховані змінні в сукупності людської особистості. І все ж залишається той факт, що завжди існує причина наших вчинків, мотив нашого вибору. Ця причина частково обумовлена нами, а частково — силами, що діють довкола нас і всупереч нам.

Визначення свободи

Найкраще дотримуватись визначення свободи, даного нам Отцями Церкви. Наприклад, св. Августин визначав свободу як «можливість обирати те, що ми хочемо». Суверенність Бога не знищує цей аспект людської особистості, але безперечно, керує ним.

Крайні форми детермінізму породжують відчай: «Якщо мій вибір цілковито зумовлений складними чинниками формування моєї особистості, яку ж цінність мають самовдосконалення чи пошук праведності? Якщо моя воля скована моїми схильностями та бажаннями, то чи маю я надію коли-небудь позбутися гріха, що так згубно впливає на мене?».

У реальному сенсі процес освячення означає радикальну перебудову внутрішнього «я». Ми не є жертвами сліпих бездушних сил, що контролюють нашу долю. Ми як розумні істоти можемо змінювати схильності свого серця та нахили свого розуму.

Важливо пам'ятати, що бажання — не постійна й незмінна сила, що живе в наших душах. Наші бажання час від часу змінюються і коливаються. Коли Біблія закликає нас плекати нову людину і нищити стару, ми

можемо відгукнутись на цей заклик, скориставшись припливами й відпливами настрою, і зміцнювати нову людину в моменти нашого поривання до Христа, та руйнувати бажання старої людини в часи насичення. Найпростіший шлях визначити механізм гріха — усвідомити, що в момент здійснення гріха моє бажання грішити більше, ніж бажання догодити Богові. Інакше кажучи, мій потяг до гріха в той момент переважає потяг до послуху Богові. Отож, аби подолати гріх, притаманний нам, мусимо послабити бажання гріха або посилити бажання коритись Богу.

Як досягти цих змін? Можна підкоритися дисципліні класу чи викладача і присвятити себе ретельному вивченню Закону Божого. Таке вивчення допоможе відновити розум, озброїть нас новим розумінням того, що подобається чи не подобається Богу. Оновлення розуму, за формулюванням Біблії, є духовною трансформацією.

Розум і воля, як зазначав Едвардс, пов'язані між собою. Глибше усвідомлюючи огидність нашого гріха для Бога, ми можемо змінити чи перепрограмувати наше ставлення до гріха. Потрібно слідувати біблійному заклику — зосередитися на чистоті та праведності думок. Навряд чи слід очікувати, що людина в розпалі хіті змусить себе думати про праведність. У той момент їй буде складно натиснути кнопку й змінити характер своїх бажань. Але, міркуючи розважливо, вона може перепрограмувати власний розум, сповнивши його шляхетними й святими думками про Бога. Завдяки цьому нахил серця людини до Бога зміцніє, а її схильність до гріха послабиться.

Нам не слід схилятися до поверхових форм жорсткого детермінізму чи філософії поведінки, що призведе нас до відчаю через відсутність надії на зміни. Святе Писан-

ня спонукає нас працювати над нашим спасінням «зо страхом і тремтінням», знаючи, що ми здобуваємо милість Бога не лише власними зусиллями — Бог особисто змінює нас ізсередини, аби ми відповідали образу Його Сина (Фил. 2:12-13; 1:6).

Божий суверенітет і людська свобода

А якою є роль людської волі у світлі суверенності Бога? Мабуть, найдавнішою дилемою християнської віри є очевидна суперечність між суверенністю Бога та свободою людини. Якщо визначити людську свободу як *самостійність* або *автономність* (людина вільна робити те, що їй до вподоби, без примусу та без відповідальності перед Богом), то ми, без сумніву, мусимо визнати, що свобода волі суперечить Божій суверенності. Ми не можемо применшити значення цієї дилеми, назвавши її таємницею; мусимо бути готовими до цієї концепції у всій її повноті. Якщо свобода волі означає самостійність, Бог не може бути суверенним. Якщо людина цілковито вільна робити те, що їй подобається, тоді не може існувати суверенного Бога. Але якщо Бог суверенний робити те, що Йому до вподоби, то самостійним не може бути жодне створіння.

У світі є безліч істот, наділених різним ступенем свободи, але жодна з них не є суверенною. Ступінь свободи істоти визначається рівнем її сили, авторитету і відповідальності. Але ми живемо в іншому Всесвіті. Лише Бог суверенний — тобто цілковито вільний. Моя свобода завжди обмежується суверенністю Бога. Я вільний діяти за власним бажанням, але якщо моя свобода суперечить наказовій волі Бога, результат відомий — повеління Боже переважить мій вибір.

Майже незаперечною аксіомою у християнських колах стала думка, нібито суверенність Бога взагалі не здатна вплинути на людську свободу в тому сенсі, що вона не може взяти гóру над людською свободою. Ця думка межує із богохульством, бо пропагує обмеженість суверенності Божої людською свободою. Якби це було правдою, то суверенною була б людина, а Бога обмежувала б сила людської свободи. Як я вже зазначав, цей висновок є богохульством, бо підіймає творіння до рівня Творця. Божа слава, велич і честь зневажаються, якщо ми принижуємо Його до рівня другорядної, слабкої істоти. Біблія каже, що людина вільна, але її свобода не здатна порушити Божої суверенності.

Наприклад, у нашій сім'ї я та мій син — вільні моральні особи; ми обидва наділені волею. Проте воля мого сина частіше підпорядковується моїй, аніж моя воля — його волі. Я маю більший авторитет і більш вагомий вплив у наших стосунках, а тому маю більше свободи, ніж має він. Так і в наших стосунках із Богом — Божа влада та Його авторитет необмежені, а Його свободі ніколи не завадить воля людини.

Між Божою суверенністю та людською свободою волі немає суперечності. Ті, хто вбачають чи навіть називають її нерозв'язною таємницею, хибно розуміють поняття таємниці. Справжня таємниця — свобода волі Адама до моменту гріхопадіння.

Варіанти тлумачення гріха Адама

Якщо, за словами св. Августина, Адам до гріхопадіння мав змогу грішити та не грішити, і був створений без схильності чи потягу до гріха, то постає запитання: «Як могло створіння, несхильне до гріха, насправді обрати

зло?»). Оскільки ми зіткнулись із цією загадкою, то я ознайомлю читачів із різними тлумаченнями Адамового гріха.

Можна припустити, що Адам згрішив, ставши жертвою обману підступного сатани: він просто не знав, що робить. На користь цього припущення свідчать біблійні тексти, де йдеться про лукавство сатани. Той своєю хитрістю зміг спокусити Адама та Єву. Отже, слабкість наших прабатьків за своєю суттю була не моральною, а розумовою — вони не могли збагнути змієвої софістики. Проблема ускладнюється тим, що в Писанні Адам і Єва не виступають наївними жертвами ворожого обману; адже вони пам'ятали про Божі дозволи й заборони. Незнання не могло слугувати аргументом на користь порушників Божого наказу.

Незнання можна пробачити, якщо йому не зарадиш. Таке незнання римо-католики влучно назвали «нездоланим незнанням», яке ми не здатні подолати через брак сили. Але ж нездоланне незнання звільняє особу від будь-яких звинувачень у моральній провині. Біблія відкидає таку можливість, засвідчивши покарання Адама та Єви. Оскільки ця кара не була виявом деспотизму чи свідомого зневажання моральних норм і цінностей Самого Бога, можна дійти висновку, що провини Адама та Єви не підлягала прощенью. Справедливий Бог не карає за провини, які Він простив. Насправді *вибачена* провини не є провинною.

Інша версія така: сатана змусив Адама та Єву не послуhatись Бога. Тут ми бачимо справжній зразок випадку, коли «диявол змусив мене зробити це». Проте, якщо сатана насправді силою змусив Адама та Єву порушити Божий закон, ми знову-таки зможемо виправдати їхній вчинок. Ми дійдемо висновку, що вони не діяли з достатньою мірою свободи, яка, принаймні, звільнила

б їх від моральної провини. Проте ця теорія вочевидь суперечить Біблії, де йдеться про відсутність примусу з боку сатани.

Відповідно, Писання повною мірою покладає відповідальність на Адама та Єву. Вони вчинили зло. Їхній вибір був згубним.

Яким чином Адам та Єва зробили цей згубний вибір? Проаналізувавши вибір Адама до моменту його гріхопадіння за методикою св. Августина та Едвардса, ми прийдемо до нерозв'язної дилеми. Якби Адам був створений із суто нейтральним нахилом (без схильності до праведності чи зла), ми б усе одно зіткнулися з тією самою раціональною безвихіддю, яку відзначає Едвардс щодо тих, хто намагається застосувати цю ідею до людини після гріхопадіння. Фактично без мотивації не може бути й вибору. Навіть якби такий вибір був можливий, він не мав би морального значення.

Мусимо розглянути два інші варіанти: Адам або був створений зі схильністю до зла, або виключно зі схильністю до добра. Обидва варіанти заводять нас у глухий кут. Якщо припустити, що Адам був створений зі схильністю до зла, ми кидаємо чорну тінь на Божий характер, бо це означало б, що Він створив людину зі схильністю до зла, а відтак покарав її за прояв цього зла. В такому разі Бог став би творцем людської гріховності і відповідальним за гріх. Жодна сторінка Святого Писання не узгоджується із цією теорією, яка перекладає провину на Бога, який є абсолютно праведним. Ті, хто схиляється до цього варіанту, займають позицію Адама, який намагався виправдатись перед Богом: «Жінка, що дав Ти її, щоб зо мною була, вона подала мені з того дерева, і я з'їв» (Бут. 3:12, підкреслено автором). Люди, нащадки Адама, виявляючи свою грішну сутність, намагалися перенести вину за своє падіння на Творця.

Третій варіант полягає у тому, що Бог створив людину зі схильністю виключно до праведності. Якби це було так, тоді ми одержали б результат без ґрунтовної причини. Як істота, схильна до праведності, могла обрати гріх?

Інші підходи до розуміння гріха Адама

Я відчуваю антипатію до діалектичної теології, яка проголошує красу протиріч і безглуздих тверджень. Отож мушу перебороти себе, аби прийняти гіпотезу одного неоортодоксального теолога про походження гріха Адама. Карл Барт називає гріх Адама «неможливою можливістю». Барт, безумовно, привертає увагу до глибокої таємниці Адамового переступу — те, що було раціонально неможливим і неймовірним, сталося і досі залишається незбагненою таємницею.

Були й інші спроби запропонувати комплексну й вичерпну розгадку таємниці беззаконня. Наприклад, на думку декого, гріх Адама був схожий на будь-який інший гріх, що відкидає, спотворює й заперечує те, що, по суті, є добром. Іншими словами, Адам був створений з моральною схильністю до добра. Його потреби та бажання були завжди добрими, тож слід було очікувати, що його вчинки теж будуть добрими. Однак ідеться про те, що через складність морального вибору доброзичливістю (яка є бажанням добра) іноді можна зловживати на користь зла. Яскравий приклад такого зловживання — спокуса Ісуса, або другого й нового Адама.

Спокушаючи Ісуса в пустелі, сатана підійшов до Нього в розпалі тривалого посту. Можна з упевненістю сказати, що Ісус був спраглим до їжі. Це базове людське бажання і потреба самі по собі не свідчать про переступ

моральних норм і цінностей. Голодна людина завжди хоче їсти. Однак, зважаючи на піст, Ісус прагнув виявити покірну волю Богові. Сатана, підійшовши до Ісуса з пропозицією перетворити каміння на хліб, намагався розпалити апетит і природні бажання Ісуса. Однак Ісусове бажання коритися Отцю було сильнішим, аніж бажання поїсти. Він, сповнений цілковито праведним бажанням, зміг перебороти спокуси сатани.

Тепер припустімо, що Адам згрішив через щось добре — те, що саме по собі було добрим; але його можна було повернути на зло під впливом спокуси сатани. Таке тлумачення, звичайно, допомагає нам краще зрозуміти гріхопадіння, але згодом воно не спрацьовує. Насамперед незрозуміло, яким чином можна спотворити бажання добра, відмовившись від попередніх зобов'язань коритися Богу. Адже в якусь мить до скоєння гріха Адам мусив між послухом та непослухом Богові обрати друге; його гріхопадіння уже відбулося тому, що саме бажання діяти всупереч Богові є гріховним.

Я залишаю проблему тлумачення Адамового гріха через вияв його свободи волі більш досвідченим і мудрим теологам. Засуджувати обмеженість людини — означає звинувачувати Бога в тому, що Він створив цю обмежену істоту. У біблійному сенсі ця проблема завжди матиме моральний характер. Творець заборонив людині грішити, але людина обрала гріх не тому, що її змусив до цього Бог чи хто-небудь інший. Людина обрала гріх, керуючись власним серцем.

Отож, відповідь на запитання про те, як згрішила людина, залишається найглибшою таємницею. Можливо, все, що ми можемо зробити в кінцевому підсумку — визнати реальність нашого гріха та свою відповідальність. Ми не можемо пояснити свій гріх, але знаємо достатньо, аби його визнати. Нам не можна ні перекла-

дати відповідальність за наш гріх на Бога, ні уникати моральної відповідальності, яку поклало на нас Святе Писання.

Дехто критикує християнську віру за її нездатність дати задовільну для усіх відповідь на питання гріха. Річ у тім, що інші релігії також мають дійти згоди в цьому питанні. Дехто просто заперечує реальність гріха — це зручний, але абсурдний маневр. Лише християнство відверто визнає реальність гріха, пропонуючи порятунок від його наслідків.

Християнське вирішення проблеми гріха радикально відрізняється від того, що пропонують інші релігії, бо зосереджується на особистості та вчинках Ісуса Христа. Через Його досконалу жертву, що стерла гріхи віруючих, ми стали праведними в очах Божих. Однак ця праведність не дає нам права робити те, що заманеться. Ми й досі мусимо виконувати настановчу волю Богу, особливо долаючи бурхливі потоки моральних, етичних та соціальних проблем нашої епохи.

Дослідивши теологічні аспекти людської волі та волі Бога, ми порушили дві інші проблеми: Божа воля щодо нашої роботи та щодо нашого сімейного життя. Обидві проблеми відіграють основну роль у нашому особистому житті. Як пізнати Божу волю та волю людини стосовно цих найважливіших аспектів нашого життя? Наступний розділ містить принципи, які допоможуть нам прийняти рішення у цих надзвичайно важливих питаннях.

Розділ 3

Божа воля та ваша робота

Знайомлячись із новими людьми, ми зазвичай відповідаємо на такі три запитання: Як вас звуть? Звідки ви? Чим ви займаєтесь? Саме третє запитання є ключовим у цьому розділі.

Чим ви займаєтесь? — запитання насамперед про заняття людини, її кар'єру чи професію. Люди хочуть знати, чим ми заробляємо собі на життя і за рахунок чого реалізуємо свої прагнення.

Мабуть, усім відома приказка «All work and no play makes Jack a dull boy»*. Ми розуміємо, що життя — щось більше, ніж праця. Ми присвячуємо певну кількість часу відпочинку, сну, розвагам та іншій діяльності, не пов'язаній із нашою основною роботою. Однак та частина життя, котра відводиться на працю, потребує стільки уваги й часу, що ми схильні розглядати свою особистість з огляду на свій фах.

* Українською мовою ця приказка звучить у такому варіанті: «Без розваг і відпочинку праця робить людину сірою» (Прим. наук. ред.).

У будь-якому разі ми — істоти, які працюють. У цьому був задум творіння — адже працює Сам Бог. З початку створення Він зобов'язав наших прабатьків працювати. Адам і Єва були покликані обробляти землю і доглядати її, дати ім'я кожній тварині і панувати на землі через відповідальне управління. Уся ця діяльність вимагала часу, енергії та ресурсів — одним словом, це була робота.

Іноді ми помилково вважаємо, що праця — це Божа кара за гріхопадіння Адама та Єви в Едемському саду. Мусимо пам'ятати, що праця існувала ще до гріхопадіння. Звичайно, вона стала для нас тягарем. Між корисними рослинами, які ми вирощуємо, проростає суміш колючок та чортополоху. Ми працюємо в поті чола. Ми були покарані за свій гріх, але праця стала славетним привілеєм, котрий подарував Бог створеним волею Його задуму чоловікам та жінкам. Людську сутність неможливо осягнути, не усвідомивши значення праці.

У молоді роки більшість із нас навчається для подальшої роботи. Свідомий християнин розуміє, що своєю працею робить внесок до Царства Божого, виконує Боже повеління і стає слугою живого Бога за святим покликанням. Такого християнина глибоко турбує запитання: як найкраще послужити Богові своєю працею?

Кар'єра та покликання

Ідея покликання заснована на теологічній тезі про Божественний заклик. Слово *vocation* походить від латинського слова, що означає «покликання». У нашому світському суспільстві це слово втратило своє значення і стало синонімом слова *кар'єра*. Ми будемо застосовувати слово *покликання* у його початковому значенні: боже-

ственне покликання, святий заклик виконати завдання чи обов'язок, якими Бог наділив нас. Запитання, яке турбує нас, християн: чи виконую я Божу волю своїм покликанням? Тобто, чи виконую я те, чого хоче від мене Бог? Тут проблема Божої волі стає особливо практичною, бо торкає той аспект життя, котрий охоплює більшу частину мого робочого часу і має вагомий вплив на формування моєї особистості.

Біблія вчить, що Бог — це Бог, який кличе. Світ було створено через заклик усемогутнього Творця: «Хай станеться світло! І сталося світло». (Бут. 1:3). Бог також закликає Свій народ до покаяння, навернення і членства в Його родині. До того ж, Він закликає нас служити Йому в Його Царстві, найкраще розкриваючи свої дари та таланти. Але ми й досі цікавимось: як пізнати своє особисте покликання?

Одна з найбільших проблем сучасного суспільства — та, що попри численні можливості кар'єри, пропоновані ринком праці, система освіти пропонує нам дуже мізерний вибір професій. Пригадую, коли я, закінчивши школу, вступав до коледжу, то чув багато розмов на тему спеціалізації та кар'єри. Здавалося, тоді кожен мав намір стати інженером. Саме технократичне суспільство другої половини минулого століття породило тисячі високооплачуваних посад інженерів. Студентські містечка були переповнені молодими претендентами на здобуття наукових ступенів у галузі інженерії.

Але я також пригадую і надлишок інженерів на ринку праці в 1970-х роках. Ходили чутки про докторів технічних наук, котрі, не маючи роботи за фахом, поповнювали лави безробітних чи мили посуд у місцевих ресторанах. Те саме відбувалося з фахівцями в галузі освіти. Кількість посад для освітян дедалі зменшувалася, тоді як число претендентів зростало. До того ж, ре-

клама та громадська думка спонукали людей здобувати професії, які вже переповнили ринок праці.

Сто років тому вибір був значно простішим, бо переважна більшість американських дітей готувала себе до роботи в сільському господарстві. Сьогодні у цій сфері зайнято приблизно три відсотки населення — таке скорочення числа аграріїв відкрило нові можливості для інших професій.

Знайти своє покликання

У житті людини проблема покликання постає особливо гостро двічі. Вперше це відбувається у юності, коли людина мусить вирішити, які знання і навички їй знадобляться у майбутньому. Деяким студентам-першокурсникам надзвичайно важко обрати спеціальність, не знаючи про наявні альтернативи чи межі своїх здібностей.

Удруге покликання відчувається особливо гостро в зрілому віці, коли людина почувається нереалізованою та невдоволеною власним становищем. Вона може запитати: «Чи не марно я прожив життя? Чи не приречений я на роботу, яка здається мені безглуздою та маротною?». Такі запитання свідчать, що тема професійного покликання посідає у діяльності пастирського консультування американських пасторів друге місце, поступаючись лише питанню сімейного консультування.

До того ж мусимо зважати на те, що невдоволеність професією слугує основною причиною розладів у шлюбі. Таким чином, важливо докладно дослідити проблему покликання як в юному віці, так і в більш зрілому, коли приходить почуття розчарування.

Проблема покликання людини загалом зосереджується навколо чотирьох важливих питань:

Що я *можу* робити?

Що мені *подобається* робити?

Що я *хочу вміти* робити?

Що мені *слід* робити?

Останнє запитання може вражати чутливих і совісних людей. Перш ніж відповісти, слід поміркувати над трьома першими питаннями, бо вони нерозривно пов'язані з останнім.

Що я *можу* робити? Твереза оцінка своїх здібностей, умінь та нахилів — ключова й фундаментальна частина процесу прийняття рішення щодо професії. Якими є мої здібності? На що я здатен? Ми можемо запитувати і тут-таки протестувати: «Стривайте. А Мойсей? А Єремія? Хіба вони не протестували проти Божого поклику, мовляв, ми не здатні виконати Його завдання?». Мойсей заявляв про обмежені мовні здібності, а Єремія — про свій надто юний вік. Обом Бог докорив за намагання уникнути божественного покликання та за голослівні заяви про власну неспроможність.

Де кілька слів про Мойсея та Єремію. Жоден із них повною мірою не уявляв, що саме є необхідним для виконання Божого заклик. Мойсей посилався на невміння проголошувати промови, тоді як Бог уже підготував Аарона для цієї місії. Бог очікував від Мойсея лише послуху та керівництва людьми. Прилюдні промови, поза сумнівом, можна було доручити комусь іншому. Бог узяв до уваги здібності та схильності Мойсея, перш ніж покликав його.

Мусимо пам'ятати, що Бог — досконалий Керівник. Він обирає людей згідно з їхніми схильностями й та-

лантами, які Він їм дав. Сатана ж прагне орієнтувати християн на посади, до яких вони не мають здібностей. Він майстерно прирікає християн на неефективність і бездіяльність.

Що я можу робити? На це питання можна відповісти за результатами тестувань, аналізу наших сильних та слабких сторін і тверезою оцінкою власного досвіду. Наші здібності і нашу роботу суспільство оцінює за складними критеріями. Ми повинні знати межі своїх можливостей.

Часто люди претендують на посаду, не маючи хисту до неї. Це, на жаль, особливо часто відбувається у церквах та різних християнських служіннях. Деякі дуже бажають бути штатними християнськими працівниками, але не мають здібностей. Наприклад, вони матимуть академічну підготовку та відповідні документи, але їм бракуватиме управлінського хисту чи вміння працювати з людьми, як це роблять справжні пастори.

Ймовірно, найважливіший принцип Писання щодо здібностей міститься у наказі апостола Павла: ми мусимо бути здатні на тверезий самоаналіз і не занадто високої думки про себе (Рим. 12:3). Проаналізувавши самих себе, можемо правдиво й однозначно оцінити власні знання та вміння, і діяти відповідно до оцінки.

Молоду людину цікавить інше запитання: що мені *підобається* робити? Їй може не вистачати освіти й навичок, але вона знає, що має достатньо часу для здобуття освіти й професійної підготовки.

На цьому етапі актуальним є поняття здібностей. Воно містить у собі приховані та набуті здібності особистості. Людина може мати певну схильність до техніки, але бути нездатною мислити абстрактно. Можливо, вона схоче стати філософом, та їй набагато краще присвятити свій час професії авіа механіка. Але уподобання

також мають значення. Тут ми торкаємось ключової і непростої царини людського досвіду, що отримала назву «мотивація».

Мотивовані здібності

За результатами досліджень, люди переважно наділені декількома здібностями, які можна поділити на дві основні групи: *немотивовані* та *мотивовані*. Перший різновид — це навички або переваги, якими особа не мотивована користуватися. Деякі люди майстерно виконують певну роботу, але не відчують особливого задоволення чи насолоди. Виконання завдає їм лише страждань. Вони можуть бути знавцями своєї справи, але з тієї чи іншої причини ненавидіти її.

Знаю одну дівчину, яка привернула увагу всієї країни своєю майстерністю гри в гольф. Ще підлітком вона здобула перемогу в національному турнірі. Незабаром досягла віку, в якому стають професіоналами, і обрала іншу професію, але не тому, що була духовно покликана до неї, а через відразу до гри в гольф. Причиною цієї відрази став тиск батька, який мріяв зробити з неї професіонала в царині гольфу. Подорослішавши та позбувшись батьківської опіки, вона вирішила змінити свою кар'єру. Ця дівчина могла досягти вершин у гольфі, але їй бракувало мотивації.

Можна запитати: «Як ця дівчина могла здобути перше місце, якщо не мала мотивації до гри?». Вона була мотивована до перемоги, але тільки щоб не розгнівати батька. Аби потішити його, вона тренувалася і набувала навичок, яких сама ніколи не прагнула. Звільнившись від батьківського примусу, вона спрямувала свої здібності в іншому напрямку. Мораль розповіді

очевидна. Людина, яка віддає увесь свій час та енергію невмотивованій здібності — це ходяча скороварка незадоволеності.

Ми, християни, не завжди маємо змогу робити те, що хочеться. Бог покликав нас до самопожертви, щоб ми мали участь із Христом у Його упокорі (Рим. 8:17 — прим. наук. ред.). Ми повсякчас ідемо в бій, і як християни зобов'язались битися до останнього. Нам не дозволено нехтувати священним обов'язком перед Царством Божим. Ми покликані до служіння і послуху Богові. Іноді нас закликають робити те, що не подобається. Попри це, нам насамперед треба узгодити нашу мотивацію із покликанням, та наше покликання — із мотивацією.

Ісус не хотів бути розіп'ятим, про що свідчать його муки в Гетсиманському саду. Водночас Він щиро бажав і був мотивований виконати волю Свого Отця. Це було Його «поживою» (Ів. 4:34), Його святим бажанням. Переконавшись, що такою була воля Отця, Ісус насправді отримав мотивацію сповнити її.

Поширимо концепцію служіння та покори на аналогії із людською війною. Криза охоплює народ, і людей закликають на підставі необхідності до національної оборони. Залишивши безпеку й комфорт домівок і робочих місць, вони жертвують собою, поповнюючи військă. Чи не покликані християни робити те ж саме? Безперечно, в певному розумінні, покликані. Однак у контексті земних збройних сил існує безліч професій, і на деякі ми підходимо, а на інші — ні. Певні військові завдання можуть узгоджуватися із нашими мотивованими здібностями та поведінкою, тоді як інші суттєво відрізнятимуться від них. Навіть у контексті жертвовного служіння аналіз мотивації є життєво необхідним елементом визначення нашого покликання.

Деякі запеклі індивідуалісти в нашому суспільстві займаються власною справою, і вважають геть зайвим пристосовуватися до організаційної структури компанії, куди входять менеджери, власники, штат службовців та керівники. Більшість із нас, однак, працює саме в такому середовищі. Тут ми торкаємось проблеми *відповідності*. Чи відповідає наша робота нашим обдаруванням, талантам та прагненням? Чи відповідають наші мотивовані здібності нашій роботі? Міра, якою вимоги до роботи та наші мотивовані здібності збігаються, часто визначає корисність нашого внеску та поглиблення власного задоволення.

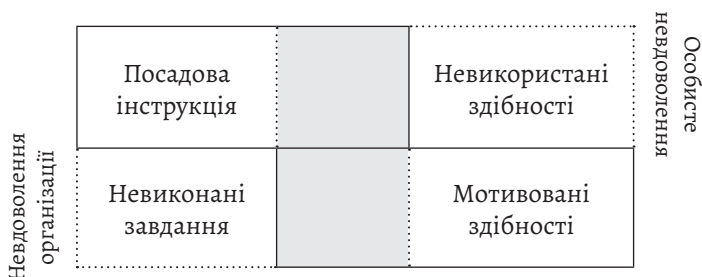
Коли особисті мотиви не відповідають посадовій інструкції, багато людей страждає. Насамперед страждає індивід, бо займає посаду, яка не відповідає його мотивованим здібностям. Виконання роботи, котра не влаштовує його, зменшує ефективність і продуктивність його праці. Він також створює проблеми для інших членів організації, бо його невдоволення позначається на всій групі.

Деякі з нас є достатньо «освячені» для виконання призначених завдань, до яких нам бракує мотивації, виконуючи їх так же майстерно, як приємну роботу. Проте такі освячені люди утворюють меншість серед робочої сили. Результати дослідження повсякчас доводять, що існує сильна тенденція робити те, до чого люди мотивовані попри вимоги посадової інструкції. Тобто люди витрачають більшу частку свого часу й зусиль на виконання того, що їм до вподоби, а не того, чого фактично потребує їхня посада. Таке інвестування часу та енергії може дорого коштувати компанії чи організації.

Наступні прості діаграми зображують взаємозв'язок між системою мотивованих здібностей та посадовою інструкцією. Їх взято з «*People Management*», організації

зі штату Коннектикут. Вона допомагає людям розпізнати свої мотивовані здібності та допомогти організації узгодити обдарування і мотивації людей із потребами та цілями організації. Такий тип управління дієвий не лише в межах світської промисловості, а й у межах церковних структур та духовних покликань.

Діаграма невідповідності

Верхній лівий блок діаграми вказує на посадову інструкцію працівника і містить завдання, виконання яких необхідне для оптимального функціонування організації.

Нижній правий блок зображує мотивовані здібності працівника. Заштрихована область вказує на зону відповідності посади. Вона не перебуває у рівновазі. Значна частина мотивованих здібностей працівника не використовується. Це призводить до його невдоволення.

Значна частина посадових обов'язків не виконується, або виконується з низьким рівнем професіоналізму. Наслідком цього є невдоволення організації. Така структура управління організації призводить до проблем як для працівника, так і для організації. Необхідні зміни.

Організаційна відповідність

<i>Посадова інструкція</i>
<i>Мотивовані здібності</i>

Результатом цієї ідеальної відповідності між посадовою інструкцією та мотивованими здібностями є задоволення і працівника, і організації.

Через вплив маніхейства, який відкидає дух цього світу, християни почали вважати, що єдиний можливий спосіб служити Богові — пролежати на ліжку з цвяхами. Передбачалося, що вступ на шлях служіння вимагає самовідречення. Істинною доброчесністю вважалося виконання найнікчемнішої роботи. Однак, якщо Бог насправді закликає нас присвятити себе найбільш неприємній роботі, то Він мав би бути космічним Керівником поганих управлінців.

Писання по-різному описує стиль Божого керівництва. Бог керує, надаючи нам форму, узгоджену з нашими здібностями й бажаннями. Він надає дари кожній Своїй людині. Кожен християнин обдарований Господом для виконання божественного покликання. Разом із певним даром Бог дає нам бажання чи мотивацію до використання цього дару.

Що нам слід робити?

Це приводить нас до основного запитання: що мені слід робити? Найкраща практична порада: робити те, що підказують вам ваші мотивовані здібності з високим

рівнем мотивації. Якщо те, чим би хотіли займатися, стосується служіння Богу, тоді у будь-якому випадку вам слід цим займатися.

Єдиним важливим обмеженням щодо роботи є воля Божа, яку Він дав у заповідях та настановах. Якщо жінка дуже здібна та мотивована до пошуку легких заробітків, а чоловік має мотивовану здібність бути найбільшим грабіжником банків, то, очевидно, слід скорегувати професійне покликання. Реалізація таких мотивованих здібностей приведе людину до відкритого конфлікту з настановчою Божою волею.

Якщо уважно проаналізувати першопричини їхньої мотивованої здібності, то ми, ймовірно, виявимо базові здібності та мотиви, які можна було б з користю, плідно спрямувати на благочестиві справи. Ми не лише повинні узгоджувати наші мотивовані здібності зі Законом Божим, а й також упевнитись, що покликання, яке ми обрали, благословенне Богом.

Звичайно, немає нічого поганого в тому, щоб, наприклад, присвятити своє життя медицині, оскільки ми бачимо, що вона дає багато добра і зменшує страждання людей. Ми також розуміємо, що світ потребує хліба для їжі, і що покликання пекаря, його мотивація та здатність пекти хліб є Божою справою. Ісус особисто провів багато років свого життя не проповідуючи та навчаючи, а працюючи теслею. У ті роки Ісус був у «центрі Божої волі».

Будь-яке покликання, що задовольняє потреби Божого світу, можна вважати божественним. Я наголошую на цьому, бо дехто з християн схильний вважати, що лише «штатні християнські служителі» відчувають божественне покликання — начебто лише проповідь та навчання є узаконеними завданнями, до яких кличе нас Бог. Побіжний перегляд Біблії доведе хибність цієї думки. В Старому Заповіті було побудовано храм не

лише під орудою мудрого Соломона, а й завдяки майстерності осіб, обдарованих Богом талантами у різьбленні, ліпленні тощо.

Покликання Давида бути пастухом, Авраамове покликання бути караванним торгівцем, покликання Павла виготовляти намети — усе розглядалось як частина Божого задуму для відкуплення світу. Коли Бог створив Адама та Єву, то ніхто з них не був покликаний стати штатним служителем у церкві; вони по суті покликані бути фермерами.

Покликання — це те, що ми отримуємо від Бога; Він — Той, Хто закликає нас. Він може не закликати нас так, як покликав Мойсея, з'явившись у палаючому кущі, і давши особливі накази про вирушення у похід. Натомість зазвичай закликає нас внутрішньо, надаючи нам дари, таланти й прагнення. Його невидима суверенна воля зазвичай працює непомітно, щоби підготувати нас до корисних завдань у Його винограднику.

Зовнішній поклик від людей

Окрім внутрішнього покликання Бога, ми помічаємо, що існує певне зовнішнє покликання до праці, котре надходить від людей, які потребують наших послуг для виконання їхніх місій чи завдань. Ми можемо бути покликані церквою стати проповідниками, або покликані компанією бути бригадирами чи вантажовідправниками. Щоразу, коли компанія розміщує оголошення про працевлаштування у газеті, вона закликає здібних працівників прийти і порівняти свої дари й таланти з виявленою потребою.

Деякі християни стверджують, що потреба завжди формує покликання. Вони кажуть, що у світі існує по-

треба в благовісниках, отже кожен повинен бути благовісником. Погоджуюсь, що ми мусимо враховувати потреби Царства Божого, приймаючи рішення про призначення. Однак той факт, що світ потребує благовісників, не завше означає, що кожна людина на землі покликана ним. Знову-таки, Новий Заповіт однозначно вказує на те, що не всі покликані бути проповідниками чи управителями. Церква складається з людей із різноманітними дарами, талантами та покликаннями. Ми не повинні спрощено й пасивно припускати, що покликання формується потребою.

Звісно, наявність потреби означає для людей Божих необхідність задовольнити її. Але це не завжди означає, що люди, не здатні задовольнити цю потребу, змушені задовольняти її усупереч собі. Наприклад, обов'язком кожного християнина є виконання обов'язків благовістя. Я — не благовісник, хоча й сприяю цьому, викладаючи євангельську теологію та жертвуючи кошти на євангелізаційні завдання церкви. Я роблю це, отождособи, наділені даром і мотивацією, можуть бути покликані, підготовані та кваліфіковані, аби стати благовісниками. Я приймаю участь в обов'язку Церкви Христа, щоби побачити, що завдання виконане, але особисто я не той, хто несе це благо людям як практикуючий благовісник. Можу сказати те саме стосовно безлічі інших покликань.

Як же інші впливають на наше професійне покликання? Нам слід прислухатись до спільноти віруючих та друзів. Інколи наші дари та здібності краще помічають люди довкола нас. Порада багатьох та оцінка групи є важливими міркуваннями в нашому пошуку покликання. Однак мусимо ввімкнути червоний сигнал перестороги. Думка групи не завжди вірна. Те, що думають про вашу роботу інші, не гарантує, що це є волею Бога.

Пригадую період свого життя, коли був безробітним упродовж шести місяців. Тоді я отримав п'ять різних пропозицій від роботодавців із п'яти різних міст Сполучених Штатів. П'ятеро друзів прийшли до мене і щиро та настирливо переконували, що Бог хоче, щоби я взявся за кожну з цих п'яти особливих робіт. Це означало, що коли б усі п'ять із них були волею Божою, то Бог хотів, щоб я зайняв п'ять різних штатних посад і мешкав у п'яти різних містах Сполучених Штатів одночасно. Я пояснив своїм друзям, що визнаю себе грішним (англ. *iniquitous* — прим.перекл.), але не всюдисущим (англ. *ubiquitous* — прим.перекл.). Я просто ніяк не міг працювати на п'яťох різних посадах. Дехто помилився, розмірковуючи над волею Божою для мого життя.

Вважаю, що дуже важко протистояти тиску людей, упевнених, що знають, чого хоче Бог від мене і від життя інших. Ми всі відчуваємо цей тиск, і мусимо бути обережними, прислухаючись до тих, чиїм думкам довіряємо. Маємо вмiти розрізняти розважливі судження та особисту зацікавленість інших.

Трапилось так, що я обрав шосту посаду, через яку ніхто не приходив до мене посеред ночі з телеграмою від Бога. Я був переконаний, що шоста посада була саме тією, якій відповідають мої здібності.

Оцінка можливих наслідків

Останнє міркування, котре часто нехтується, але є надзвичайно важливим — *це передбачені наслідки роботи*. Взятися на роботу лише для грошей чи географічного розташування є трагічною помилкою. За рівності всіх інших умов, я б хотів отримувати мільйон доларів на рік, бути викладачем теології, і жити там, де клімат

помірний усі дванадцять місяців. Сьогодні я викладаю теологію, живу у Флориді й заробляю значно менше мільйона. Десь на своєму шляху я мав прийняти рішення стосовно своїх пріоритетів. Чи хочу я заробляти мільйон доларів, чи, може, хочу врахувати своє професійне покликання? Моє місцеперебування було визначене моїм покликанням.

Рішення про роботу мають як короткотермінові, так і довготермінові наслідки. Розгляньмо випадок з Авраамом та його племінником Лотом, які разом жили й працювали на Землі Обітованій. Конфлікт між їхніми найманими працівниками змусив їх поділити землю, на якій проживали. Авраам дозволив Лоту обирати першим, запропонувавши на вибір будь-яку половину землі. Лот пильно вдивлявся у безплідну землю Трансйорданії, а тоді поглянув на родючу долину поблизу міста. На мить він подумав: «Якщо я оберу родючу долину, мої корови зможуть там пастись і погладшають. Звідти близько до міського ринку. Я отримаю великий прибуток». Розмірковуючи над своєю справою, Лот обрав родючу частину навколо міста і залишив Аврааму безплідну землю. Вибір Лота був блискучий з погляду розведення худоби. Він не запитав, наприклад: «Куди моя родина ходитиме до школи? Де моя родина відвідуватиме церкву?». Місто, яке він обрав, було Содом — прекрасне місце для розведення корів. Короткотермінові наслідки були прекрасними, але довготермінове життя у Содомі виявилось у всьому катастрофічним.

Як наше рішення з приводу роботи може впливати на виконання інших обов'язків? Людина, котра обирає професію виключно через гроші, місце чи статус — фактично обирає подальше невдоволення.

Плутанина, з якою ми часто стикаємося при виборі роботи, зникла б, якби ми запитали себе: «Що б я хотів

робити найбільше, якби не мав догоджати своїм родичам, знайомим чи друзям?». Тоді варто запитати себе: «Що б я хотів робити впродовж десяти років від сьогоднішнього дня?». Ці запитання слід пам'ятати навіть після влаштування на конкретну роботу.

Також слід пам'ятати обіцянку Божого Слова про те, що Святий Дух спрямовуватиме нас до істини. Ми Його діти, отож Він опікується і нашою роботою. Ми отримуємо обіцяний мир Божий, якщо будемо прагнути виконувати Його волю. Тоді, як декретна воля Бога не обов'язково може бути очевидною для нас навіть у наших пошуках роботи, Його волю, виявлену у заповіді, помітити легше. Де б ми не були, в якій роботі реалізували себе, Його настановча воля мусить бути виконана.

Зрештою, чого Бог очікує від нас у зв'язку з нашою працею? Як християни, ми були покликані бути духовною сіллю у зіпсованому світі, духовним світлом посеред темряви. Ми повинні стати мудрими управителями Божих дарів і талантів. Тобто маємо прагнути бути якомога більш чесними, терплячими, старанними й відданими. Мусимо прагнути досконалості. Бог допомагає кожному з нас жити згідно з Його високим покликом.

Розділ 4

Божа воля у шлюбі

Воля Бога. Воля людини. Наша праця. Наступною вічною проблемою є сімейний стан. Одружуватись чи залишатися неодруженими?

Мабуть, найскладнішим рішенням для християнина є рішення щодо одруження. І не дивно, бо це рішення має важливі наслідки для нашого життя. Думка людини про свій шлюб визначає більшою мірою її почуття повноти, продуктивності та власного сприйняття. Ми особливо гостро відчуваємо необхідність та важливість шлюбу, коли усвідомлюємо, що той, хто знає нас найкраще; перед ким ми найбільш ніжні та вразливі, і той, хто формує наше життя та впливає на нього — це про шлюб, де «двоє стають одним» (Еф. 5:31). Саме тому не слід приймати легковажних рішень про шлюб.

Перш ніж розглянути загальне запитання «*Чи є воля Божа на моє одруження?*», слід відповісти на декілька конкретних запитань.

Чи слід мені одружуватися?

Відповідь на це запитання передбачена нашим суспільством. З раннього дитинства більшість із нас звикають до думки, що одруження — це природна та невід'ємна частина нормального життя. За допомогою казкових персонажів Білосніжки та Чарівного принца, романтичних п'єс Шекспіра й телевізійних героїв ми дізнаємось, що суспільство хоче бачити нас одруженими. Якщо ми не задовольняємо цього бажання суспільства, то культивуємо болюче відчуття, що, можливо, з нами не все гаразд.

У попередніх поколіннях, якщо молодий чоловік досягав тридцяти років не одружившись, його підозрювали в гомосексуальних нахилах. Жінку, що не виходить заміж до тридцяти років, довколишні люди часто вважали неповноцінною, що робило її непривабливою для укладання шлюбу, чи й більше, — їй приписували лесбійські уподобання. Але Писання у жодному випадку не припускає таких думок.

З погляду Біблії, у деяких випадках відмова від шлюбу є розумним вибором. З іншого боку, безшлюбність вважають саме перевагою. Хоча ми маємо благословення нашого Господа на святість шлюбу, водночас маємо і Його приклад особистого вибору на користь безшлюбності — очевидно, у покорі волі Божій. Христос був безшлюбним не через брак чоловічих якостей, які зробили б Його бажаним як супутника життя. Радше Його божественне покликання виключало шлюбне покликання, бо було життєво необхідним цілковито присвятити Себе приготуванню Своєї Нареченої — Церкви — до майбутнього весілля.

Найважливіша вказівка Біблії стосовно безшлюбності наводиться у Павла, у довгому тексті Першого по-

слання до коринтян 7:25-40:

«Про дівчат же не маю наказу Господнього, але раду даю як той, хто одержав від Господа милість бути вірним. Отож за сучасного утиску добрим уважаю я те, що чоловікові добре лишатися так. Ти зв'язаний з дружиною? Не шукай розв'язання. Розв'язався від дружини? Не шукай дружини. А коли ти й оженишся, то не згрішив; і як дівчина заміж піде, — вона не згрішить. Та муку тілесну такі будуть мати, а мені шкода вас. А це, браття, кажу я, бо час позосталий короткий, щоб і ті, що мають дружин, були, як ті, що не мають, а хто плаче, — як ті, хто не плаче, а хто тішиться, — як ті, хто не тішиться; і хто купує, — як би не набули, а хто цьогосвітнім користується, — як би не користувались, бо минає стан світу цього. А я хочу, щоб ви безклопітні були. Неодружений про речі Господні клопочеться, як догодити Господеві, а одружений про речі життєві клопочеться, як догодити своїй дружині, і він поділений. Незаміжня ж жінка та дівчина про речі Господні клопочеться, щоб бути святою і тілом, і духом. А заміжня про речі життєві клопочеться, як догодити чоловікові. А це я кажу вам самим на пожиток, а не щоб сильце вам накинути, але щоб пристойно й горліво держались ви Господа. А як думає хто про дівчину свою, що соромно, як вона переросте, і так мала б лишатись, нехай робить, що хоче, — не згрішить: нехай заміж виходить. А хто в серці своїм стоїть міцно, не має конечности, владу ж має над своєю волею, і це постановив він у серці своєму — берегти свою дівчину, той робить добре. Тому й той, хто віддає свою дівчину заміж, добре робить, а хто не віддає — робить краще. Дружина законом прив'язана, поки живе чоловік її;

*коли ж чоловік її вмере, вона вільна виходити заміж,
за кого хоче, аби тільки в Господі. Блаженніша вона,
коли так позостанеться за мою порадою, бо міркую,
що й я маю Божого Духа».*

Вчення апостола Павла з приводу одруження зазнало значних перекручень. Дехто вважає, що Павло в цьому уривку формулює суперечливий погляд на шлюб, кажучи що безшлюбність — це добре, а шлюб — це погано, особливо для християн, покликаних служити між Першим пришествям Христа та Його поверненням. Однак, навіть побіжно переглянувши текст, побачимо, що Павло не протиставляє, а зіставляє різні блага. Він каже, що за певних обставин краще обрати безшлюбність. Навіть більше, також краще і досить припустимо обрати шлюб за інших обставин. Павло наводить помилки, яких припускаються християни, коли розмірковують над одруженням. Найголовніша помилкова думка — про тиск Царства Божого на шлюбний взаємозв'язок.

Найбільшу полеміку проблема безшлюбності викликала в римсько-католицькій церкві. Історично протестанти були проти практики римської церкви, яка, затвердивши для свого духовенства повноваження, вищі від Писання, поступово узаконила їх. Ми погоджуємось із тим, що Писання дозволяє шлюб серед духовенства, однак одружений чоловік, який служить Богу за особливим покликанням, стикається із проблемами, спричиненими розділенням його відданості родині з одного боку та церкві з іншого. На жаль, полеміка між протестантами та католиками навколо обов'язкової безшлюбності настільки розпалилася, що протестанти кидалися до іншої крайності, проголошуючи відмову від шлюбу неприйнятною альтернативою. Повернімося

до Павлових слів, які потверджують різницю між зіставними благами. Розмежування, яке проводить Павло, в кінцевому підсумку означає: людина сама вирішує, що для неї краще.

Павло в жодному випадку не зводить наклепи на поважний «стан» шлюбу, а швидше стверджує те, що було дано у творенні: благословіння Богом шлюбних відносин. Людина не грішить, одружуючись. Шлюб — це узаконений, шляхетний та поважний вибір для християнина.

Лише папірець?

Інший аспект проблеми, який стосується запитання «Чи слід мені одружуватись?», виходить за межі проблеми шлюбу і торкається питання: чи слід парі укласти офіційний шлюбний договір, чи краще просто жити разом без будь-яких формальностей? Останні тридцять років у нашому суспільстві співжиття у парі набуло більшої популярності, ніж офіційний шлюбний союз. Християни мають утримуватись від побудови принципів шлюбного життя (чи будь-якої іншої сфери життя) на основі сучасних суспільних норм. Совість християнина повинна керуватись не просто соціально прийнятним чи навіть юридично узаконеним, а насамперед тим, що схвалює Бог.

На жаль, деякі християни відмовились від узаконених та офіційних аспектів шлюбу, стверджуючи, що одруження — це приватна справа та особисті зобов'язання двох людей. З такої позиції шлюб є особистим приватним рішенням, вільним від показових формальностей. Запитання, яке найчастіше задають священникам з цього приводу, вказує на так звану свободу в Христі:

навіщо нам розписуватися на клаптику паперу, щоб узаконити шлюб?

Але цей клаптик паперу — не якийсь там безглуздий документ. Підписання свідоцтва про шлюб є невід'ємною частиною того, що Біблія називає *завітом*. З погляду Біблії не існує такого поняття як *приватний* шлюб між двома людьми. Угода укладається публічно перед свідками і з формальними узаконеними зобов'язаннями, котрі є вагомими для суспільства. Йдеться про захист обох із подружжя; також існує законне укриття у випадку, якщо хтось один із подружжя буде діяти на шкоду іншому.

Договори підписуються за необхідністю, що породжена гріховністю нашої занепалої сутності. Оскільки ми можемо ображати один одного, міри мають бути прийняті узаконеними договорами. Вони не лише обмежують гріх, а й захищають невинного у випадку фізичного чи морального насильства. З кожним зобов'язанням, яке я беру перед іншою людиною, є відчуття, що частина мене стає вразливою, наражаючись на реакцію іншої людини. Жодна людська діяльність не робить людину більш вразливою до образ, ніж шлюб.

Бог прописав певні правила, які регулюють шлюб та захист людей. Його закон був народжений любов'ю, турботою і співчуттям до своїх грішних створінь. Настанови Бога стосовно сексуальної активності свідчать про те, що секс — це задоволення, яке створив Сам Бог і наділив ним людей. Бог, із Його безмежною мудрістю, розуміє, що люди є найвразливішими саме під час цього найінтимнішого заняття. Таким чином, Він прикриває цей особливий акт близькості певними застережними заходами. Він каже чоловікам та жінкам, що віддавати себе іншій людині можна лише тоді, коли впевнений у своєму партнерові на все життя. Тож іс-

нує глибока відмінність між зобов'язаннями, затвердженими офіційним документом і проголошеними у присутності свідків перед родиною, друзями, церквою і владою країни та нещирою обіцянкою, сказаною пошепки на задньому сидінні автомобіля.

Чи хочу я одружуватися?

У Першому Посланні до коринтян 7:8-9 Павло стверджує: *«Говорю ж неодруженим і вдовам: добре їм, як вони позостануться так, як і я. Коли ж не втримаються, — нехай одружуються, бо краще женитися, ніж розпалятися»*. Тут Павло протиставляє добрий та краший вчинок. Павло наводить ідею палання не в пекельному вогні, а в пристрастях біологічної сутності, якою наділив нас Бог. Він висловлюється дуже відверто, кажучи, що деякі люди не призначені для безшлюбності. Шлюб є оптимальним вибором навіть для тих, хто має найсильнішу мотивацію у прагненні сексуального задоволення та звільнення від сексуальних спокус і пристрастей.

Запитання *«Чи хочу я одружуватися?»* очевидне, але все ж дуже важливе. Біблія не забороняє шлюбу. Насправді вона заохочує до нього, окрім певних винятків, коли одруження людини вступає у конфлікт із її покликанням; але навіть у такому випадку можливість одруження зберігається. Отож, прагнути шлюбу — це дуже добре. Людина мусить рахуватися із власними бажаннями та совістю.

Якщо я маю сильне бажання одружитись, тоді наступним кроком буде прагнення задовольнити його. Якщо людина хоче знайти роботу, вона повинна ґрунтовно розглянути пропозиції щодо працевлаштування. Вирішуючи відвідувати коледж чи університет, маємо про-

йти через написання заяв та огляд університетів. Те ж саме стосується одруження; нема чарівного знака, який би визначив для нас волю Божу щодо обрання пари для шлюбу. На жаль, у цьому питанні християни часто піддаються синдрому «романтичної казки», що так характерний для нашого суспільства. Це особлива проблема для молодих самотніх жінок, які вважають, що коли Бог схоче, щоб вони вийшли заміж, Він пошле до їхніх дверей принца на білому коні.

Ця проблема самотньої жінки викликана неписаним правилом нашого суспільства. Воно дає чоловікам право на свободу дій у пошуку дружини, тоді як жінки, котрі активно шукають чоловіка, вважаються розбещеними. У Біблії не йдеться про те, що жінка, яка хоче вийти заміж, мусить бути пасивною. Ніщо не забороняє їй активно шукати чоловіка, який би їй підходив. Неодноразово я отримував завдання проконсультувати самотніх жінок, котрі на початку розмови наполягали, що зовсім не хочуть одружуватись, а бажають залишитися безшлюбними, оскільки вірили, що це призначено Богом.

Після декількох запитань та відповідей, стандартний сценарій зазвичай повторювався: жінка починала плакати й казати: «Але насправді я хочу заміж». Коли я пропонував їй вдатися до пошуку кандидатури, вона здивовано дивилась на мене, начебто я давав їй дозвіл здійснити щось заборонене. Немовби порушив якесь табу.

Мудрість вимагає здійснювати пошук розважливо й рішуче. Ті, хто шукають собі пару для життя, мусять щось робити, наприклад, відвідувати місця, де збираються інші самотні люди. Їм необхідно займатись такою діяльністю, яка зблизила б їх з іншими самотніми християнами.

У Старому Заповіті Яків здійснює важку подорож до своєї батьківщини, щоб знайти там дружину. Ісак чинить майже так само. Жоден із цих патріархів не сидів удома і не чекав, поки Бог пошле йому дружину. Те, що вони були чоловіками, не означає, що така поведінка притаманна лише чоловічій статі. Жінки в нашому суспільстві мають таку ж свободу для наполегливого пошуку.

Який шлюб мені потрібен?

У християнській спільноті виник міф, нібито шлюб повинен бути союзом двох людей, укладеним на підставі самовідданого кохання. Самовіддане кохання вважається необхідною умовою успішного шлюбу. Цей міф базується на концепції, що егоїзм часто буває причиною розладу та розриву подружніх зв'язків. Біблійна концепція любові застерігає від егоїзму в подружніх відносинах. Проте самовідданість — зовсім не ліки проти егоїзму.

Поняття самовідданості походить із східних і грецьких міркувань, де бездоганною метою людяності є втрата тотожності самому собі і злиття зі Всесвітом. Метою людини з цього погляду є втрата всіх індивідуальних особливостей і перетворення на краплину велетенського океану. Іншим аспектом східного містичного світогляду є ідея поглинання, де людина зливається із великою Наддушею і духовно розсіюється у Всесвіті. З погляду Біблії, метою особистості є не самознищення чи розпад, а *викуплення* самого себе. Прагнути самовідданості в шлюбі — марна справа. Особистість має велике значення у створенні успішного шлюбу, а шлюб передбачає власні зобов'язання, що ґрунтуються на взаємному

розподілі та чуттєвості між двома активно залученими особистостями.

Якби я був зв'язаний самовідданим шлюбом, це означало б, що у своєму пошуку пари я прагнув знайти таку людину, заради якої хотів би відкинути себе. Це виключає пошук подружжя. Шукаючи пару, слід шукати того, хто збагатить наше життя та доповнить наше власне самозадоволення, і хто водночас сам збагатиться такими відносинами.

Які ж основні якості нам слід шукати в подружжі? Для однієї простої вправи, яку багато пар вважають корисною, потрібна вільна уява. Хоча пошук пари для шлюбу не нагадує купівлю автомобіля, дехто вдається до метафори з новим автомобілем. Купуючи нове авто, людина може обрати одну з багатьох моделей. Окрім цих моделей, існує майже нескінченний список обладнання, яке на вибір можна встановити на базову модель.

За аналогією, припустимо, що людина може замовити супутника життя із будь-якими характеристиками. Людина, яка виконує цю вправу, може навести сотні якостей чи характерних рис, які б хотіла бачити в ідеальному подружжі. Сюди можна включити узгодженість слова та діла, ставлення до батьківства, певні вміння та фізичні характеристики. Завершивши складання списку, людина усвідомить марність цієї справи. Ніхто ніколи цілком не задовольнить усі ті вимоги, які одна людина прагне бачити в іншій.

Ця вправа особливо корисна для тих, хто відклав одруження до 28-32 років. Іноді людина фіксує найменші вади, що фактично роблять будь-якого кандидата непридатним. Після виконання вправи «партнер на замовлення» людина може здійснити наступний крок, а саме — обмежити список основними якостями. Людина зменшує кількість якостей до двадцяти, тоді до

десяти, і, нарешті, до п'яти. Таке обмеження змушує її визначити пріоритетність тих рис, які вона в першу чергу хоче бачити в майбутньому супутнику для життя.

Надзвичайно важливо, коли люди чітко розуміють, чого вони чекають від побачень і, врешті-решт, від подружнього зв'язку. Їм також слід визначити, чи здорові їхні бажання щодо шлюбу. Це приводить нас до наступного запитання — стосовно порад.

У кого шукати поради?

Багато людей заперечують, що шукають поради, обираючи шлюб. Врешті-решт, хіба цей вибір не є особистою та приватною справою? Який би особистий та приватний характер не мали ці рішення, вони є надзвичайно важливими для майбутнього подружжя, їхніх нащадків, родичів та друзів.

Шлюб — це зовсім не приватна справа з огляду на те, як вона впливає на мільйони людей. Поради слід шукати у вірних друзів, священників та особливо у батьків.

У давнину про шлюб домовлялися родини або свахи. Сьогодні ідея шлюбу за домовленістю видається примітивною і безглуздою. Це зовсім не притаманне нашій культурі. Ми вважаємо нашим невід'ємним правом обирати того, кого кохаємо.

Слід сказати декілька слів на захист давнього звичаю шлюбів за домовленістю. По-перше, щасливі шлюби укладалися навіть тоді, коли людина сама не обирала свою пару. Можете не погодитись, але я переконаний, що якби біблійні настанови завжди виконувались, фактично будь-які двоє людей на світі могли б створити чудовий шлюб та вшанувати волю Божу у своїх стосунках. Це може бути не тим, чого ми хочемо, але може

стати, якщо ми готові співпрацювати в подружньому житті. По-друге, за певних обставин шлюби укладалися на основі об'єктивної оцінки відповідності людей одні одним та для уникнення руйнівних союзів. Наприклад, коли людей із серйозними особистісними слабкостями залишити сам на сам, може трапитись так, що чоловік із глибокою потребою бути «опікуваним як дитина» і жінка з глибокою потребою «материнської опіки» потягнуться одне до одного у взаємно руйнівний спосіб. Такі негативні союзи трапляються у нашому суспільстві повсякчас. Не маю наміру впливати на вашу думку про шлюби за домовленістю. Я лише вітаю мудре бажання отримати пораду від батьків, перш ніж прийняти рішення. Батькам часто не подобається вибір пари для шлюбу. Інколи їхнє невдоволення ґрунтується на непохитній вірі в те, що «ніхто достатньо не достойний моєї доньки (чи сина)». Такі несхвалення засновані щонайменше на нереальних сподіваннях, а в гіршому випадку — на ревнощах. Однак, не всі батьки мають такі нищівні упередження стосовно потенційного супутника життя для своїх дітей. Іноді батьки настільки проникливо розуміють своїх дітей, що бачать те, чого ті самі не здатні побачити. Батьки можуть помітити невідповідність і застерігати від неї, як у попередньому випадку зі взаємним потягом людей із певними недоліками. Якщо батьки висловлюються проти шлюбу, то надзвичайно важливо знати, чому вони так чинять.

Коли ж ми готові одружитися?

Після отримання поради, коли зрозуміємо, на що сподіваємося і очікуємо від одруження, останнє слово залишається за нами. Іноді буває, що з наближенням дня

про прийняття рішення людина почувається дедалі більш безсилою. Як дізнатись, чи готові ми одружитися? Здоровий глузд підказує, що ми підійшли до важливого етапу передшлюбної підготовки, оцінювання та консультацій з компетентними радниками, які попередять про підводні камені, що чекають на нас у цій новій та важливій царині людських стосунків. Іноді, коли прийде час для першого кроку, нас потрібно легенько підштовхнути. У нашому суспільстві через розпад величезної кількості шлюбів, молодь дедалі більше боїться, аби не поповнити цю «статистику».

Що потрібно зробити, перш ніж перейти до фактичного одруження? Економічні міркування, безумовно, важливі. Однією з найважливіших причин для розлучень є конфлікти навколо доходів. Фінансові труднощі для стосунків, що вже потерпають від емоційних чи інших проблем, можуть бути тією соломинкою, котра зламала спину сумнозвісному верблюдові. Саме тому батьки часто радять молодим людям спочатку завершити навчання чи влаштуватися на прибуткову роботу, аби вони змогли взяти на себе відповідальність за сім'ю.

Не випадково таїна шлюбу полягає у тому, що чоловік залишить своїх батьків і «пристане» до своєї дружини, і обоє стануть «одним цілим». Важливість цих аспектів ґрунтується на здатності створити нову сім'ю. Тому економічні реалії часто визначають готовність до одруження.

Але одруження — це більше, ніж прийняття нових фінансових зобов'язань. Одруження — це найважливіший вчинок двох людей. Я готовий одружитись, коли згоден «пов'язати себе» з іншою людиною на решту свого життя, попри труднощі, що випадають на нашу спільну долю.

Щоб збагнути волю Божу для шлюбу, потрібно приділити увагу *настановчій волі* Бога. Новий Заповіт однозначно каже, що Бог не лише проголосив шлюб та освятив його — Він ще й керує ним. Його заповіді охоплюють безліч ситуацій та найдрібніших аспектів шлюбу. Найбільша книга про шлюб — це Священне Писання, яке виявляє мудрість Бога та Його панування над подружніми відносинами. Якщо хтось переконливо прагне виконати волю Божу у шлюбі, він насамперед мусить опанувати те, що Бог вимагає у цих стосунках.

Що очікує Бог від Своїх дітей, і одружених, і тих, хто розмірковує над можливістю одруження? Бог очікує, окрім іншого, вірності у шлюбі, виконання взаємних вимог та взаємної поваги під владою Христа. Тому в подружжі чоловік та дружина мають взаємно допомагати духовно зростати як християни. В протилежному випадку зі шлюбом щось не так.

Хоча безшлюбність, у порівнянні зі шлюбом, не менш благословенний і почесний стан, та ми маємо визнати Адама і Єву нашим зразком. Божий задум охопив життєвий союз цього чоловіка та жінки, які уможливили наповнення землі їхнім «родом».

Підсумовуючи, не можу комусь нав'язувати волю Божу в шлюбі чи професійній сфері. Я лише скажу, що шлюб вимагає постійної праці й зусиль. Це стосується кожного подружжя, готового зробити свій шлюб міцним.

Те, що відбувається у нашому житті, покрите таємницею Божої волі. Наша розрада як Божих дітей — у тому, що ця таємниця не лякає. Вона лише закликає чекати, діяти згідно з Його волею та покладатися на запевнення, що Він завжди з нами.

ПРО АВТОРА

Доктор Р. Ч. Спроул (1939-2017) був засновником Служіння Лігонір, пастором-засновником церкви Св. Андрія у Санфорді, штат Флорида, першим президентом Біблійного коледжу Реформації та виконавчим редактором журналу «Tabletalk». Його радіопрोगрама «Renewing Your Mind» («Оновлення розуму») досі щодня транслюється на сотнях радіостанцій по всьому світі, її також можна слухати в Інтернеті. Доктор Р. Ч. Спроул є автором понад ста книг. Він визнаний у всьому світі за свою чітку оборону безпомилковості Святого Письма та необхідності для Божого народу твердо дотримуватись Його Слова.

Служіння Лігонієр — це міжнародна християнська організація, котра пропагує християнське учнівство. Заснована в 1971 році доктором Р. Ч. Спроулом з метою навчання, захисту та проголошення святості Бога в усій її повноті та для якомога більшої кількості людей. Логотип Бібліотеки Лігонієр став знаком надійності матеріалів, які публікуються багатьма мовами. Служіння Лігонієр, керуючись Великим Дорученням, публікує матеріали для учнівства по всьому світі, як у друкованій, так і цифровій формі. Надійні книги, статті та серії відеоуроків перекладені більш ніж п'ятдесятьма мовами. Покликанням Лігонієр є служіння Церкві Ісуса Христа, допомагаючи християнам зрозуміти, у що вони вірять, чому вірять та як повинні жити і ділитися своєю вірою з іншими людьми.

Сайт: www.uk.ligonier.org

УКРАЇНСЬКА РЕФОРМАЦІЯ

«Українська Реформація» покликана сприяти і бути помічним інструментом для християн у розумінні Божого Слова та в інтеракції з ним. Ми є інформаційною та навчальною платформою, що продукує україномовні друковані та електронні ресурси, які допомагають християнам зростати у пізнанні Бога.

Наш сайт: www.ukrref.org

Як я маю вирішити, що робити?

Християни повинні прагнути жити життя, яке до вподоби Богові, незалежно від обставин. Але, приймаючи важливі життєві рішення, ми часто запитуємо, чого хоче від нас Бог.

У цій брошурі доктор Р. Ч. Спроул описує незмінні принципи, які допомагають нам розпізнавати і застосовувати Божу волю у наших повсякденних рішеннях. Він ілюструє, як ці принципи впливають на прийняття двох важливих рішень на прикладі вибору кар'єри та вибору майбутнього чоловіка або дружини.

Серія брошур «Ключові питання» доктора Р. Ч. Спроула пропонує стислі відповіді на важливі питання, які часто ставлять християни та допитливі люди.

Доктор Р. Ч. Спроул (1939–2017) був засновником Служіння Лігоніер, пастором-засновником церкви Св. Андрія у Санфорді, штат Флорида, першим президентом Біблійного коледжу Реформації. Він автор понад ста книг, серед яких «Святість Бога», «Чи можна збагнути Божу волю?», «Неодмінні істини християнської віри», «Наслідки ідей» і «Віслючок, що возив Царя».

ISBN 978-83-67695-95-4

9 788367 695954